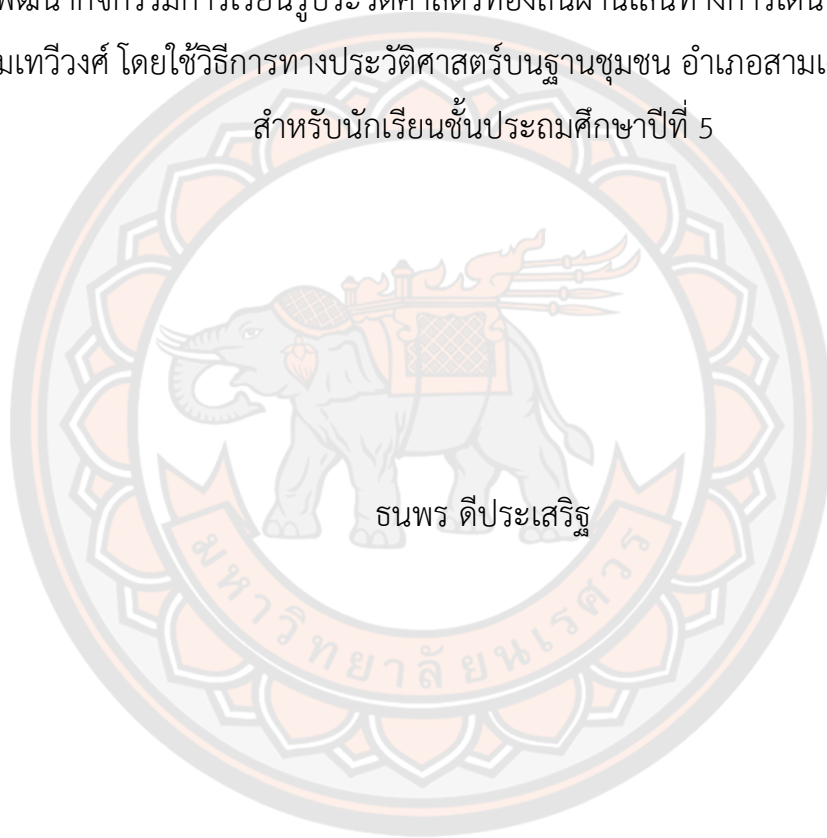

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนาง
จามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ธนพร ดีประเสริฐ

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนาง
จามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง "การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพ
ของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5"

ของ ธนพร ดีประเสริฐ

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

(ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ)

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษา

ชื่อเรื่อง	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทาง เดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บน ฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5
ผู้วิจัย	ธนพร ดีประเสริฐ
ประธานที่ปรึกษา	ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. สังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2564
คำสำคัญ	เส้นทางเดินทัพ, พระนางจามเทวีวงศ์, วิธีการทางประวัติศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ 2) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน งานวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 31 คน สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ ในอำเภอสามเงา จังหวัดตาก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน นักเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้มีประสบการณ์ทางด้านจัดการเรียนการสอน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2564 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 2) วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากนวัตกรรมของนักเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบพรรณนา วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ

ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ อำเภอสามเภา จังหวัดตาก การจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย การเล่าเรื่องสอนเนื้อหาวิชาตามประวัติศาสตร์กระแสหลัก การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนาหรือโควิด-19 ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ อำเภอสามเภา จังหวัดตาก นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning เป็นการฝึกกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การวางแผนเป็นขั้นตอน และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21

Title	THE DEVELOPMENT OF LOCAL HISTORY LEARNING ACTIVITIES ON THE QUEEN CHAMDHEVI MARCH USING COMMUNITY-BASED HISTORICAL APPROACH FOR GRADE 5 STUDENTS IN SAM NGAO DISTRICT, TAK PROVINCE
Author	THANAPORN DEEPRASERT
Advisor	Assistant Professor Nattachet Pooncharoen, Ph.D.
Academic Paper	M.Ed. Independent Study in Social Studies - (Plan B), Naresuan University, 2021
Keywords	The route of the march, Phra Nang Chamadeviwong, Historical

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) To study the current condition of learning about the local history of Phra Nang Chamadeviwong and 2) To develop activities to learn local history through the route of Phra Nang Chamadeviwong by using historical methods on community bases. This research is qualitative research. The main informants consisted of 31 people. The present condition of learning local history about Phra Nang Chamadeviwong in Sam Ngao District, Tak Province. Organizing activities to learn local history through the march of Phra Nang Chamadeviwong by using historical methods based on community, consisting of village philosophers, students, school directors, experienced in teaching management with students in grade 5, the academic year 2021, Chonprathan Rangsang School. The research tools were 1) Participation observation form and 2) In-depth interview questionnaires. Data collections are 1) The study collects data from documents or information related to research, 2) Participation observation method and 3) In-depth interview methods. The qualitative data analysis used an inductive summative analysis method by summarizing the students' innovative data on the history of Phra Nang Chamadeviwong March in order to promote descriptive learning of local history. Methods for verifying the reliability of information quality by a review advisor.

The results of the research revealed that the present condition of the historical learning management of Phra Nang Chamadeviwong march route, Sam Ngao District, Tak Province. Lecture management storytelling teaching subject content based on mainstream history. The spread of the coronavirus or COVID-19

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความอนุเคราะห์อย่างยิ่งของ ดร.ประจวบ ทองศรี ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาเพิ่มเติมและชี้แนะแนวทางในการทำงานวิจัยฉบับนี้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัฉรา ศรีพันธ์ หัวหน้าภาควิชาบริหารและพัฒนาศึกษา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ ประธานที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตา เอาใจใส่ และเสียสละเวลาอันมีค่า ให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดมา นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วสิน ปัญญาวุธตระกูล กรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในที่กรุณาให้แนวคิดและแนะนำเพิ่มเติม จนทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีความถูกต้องและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็นอย่างดีในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยให้ถูกต้อง และสมบูรณ์

ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โรงเรียนบ้านสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก และดร.ไชยนิเวศน์ ยิ้มขาว ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ที่สนับสนุน ให้กำลังใจกับผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ตลอดจนครูอาจารย์ทุกท่านและนักเรียนทุกคน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ที่ดูแลการทำวิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา และขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรทุกท่าน พี่ เพื่อน และน้อง ๆ ทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำและให้กำลังใจตลอดมา

เหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัวของผู้วิจัย ที่ห่วงใยเป็นกำลังใจและสนับสนุน การศึกษาแก่ผู้วิจัย ทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ คุณค่าและคุณประโยชน์ใด ๆ อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่ บิดา นายพุดผิงค์ ดีประเสริฐ มารดา นางสมคิด ดีประเสริฐ คุณครูคณาจารย์ และสถาบันการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา มีส่วนร่วมในการวางรากฐานการศึกษา อบรมและให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดมา จนจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุณูปการ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ของงานวิจัย.....	14
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
ปรัชญา และแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบนฐานชุมชน.....	17
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	31
ประวัติพระนางจามเทวี.....	35
ประวัติผาสามเภา.....	36

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
กรอบแนวคิดการวิจัย	38
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	39
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
การวิเคราะห์ข้อมูล	44
ตรวจสอบข้อมูล.....	44
บทที่ 4 ผลการวิจัย	50
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนาง จามเทวีวงศ์.....	50
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทาง เดินทัพของ พระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน	59
บทที่ 5 บทสรุป	82
สรุปผลการวิจัย.....	82
อภิปรายผล	90
ข้อเสนอแนะ	93
บรรณานุกรม	95
ภาคผนวก.....	97
ประวัติผู้วิจัย	108

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 วิธีการดำเนินการวิจัย	45

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb	22
ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย	38
ภาพ 3 สรุptionขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย.....	49
ภาพ 4 สัมภาษณ์ชุมชน 1 ตำบลย่านรี อำเภอสามเงา จังหวัดตาก.....	55
ภาพ 5 สัมภาษณ์ผู้เรียน 1 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์	56
ภาพ 6 สัมภาษณ์ชุมชน 2 ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์.....	58
ภาพ 7 ภาพผาสามเงา ในปัจจุบัน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก	65
ภาพ 8 ภาพผาสามเงาในอดีต อำเภอสามเงา จังหวัดตาก	65
ภาพ 9 ภาพนักเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ทำกิจกรรมฐานจิ๊กซอผาสามเงากับ กาลเวลา.....	66
ภาพ 10 ภาพพระพุทธรูปบนผาสามเงา ในปัจจุบัน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก.....	67
ภาพ 11 ภาพวัดป่าพระสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก	68
ภาพ 12 ภาพดินบริเวณผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก	68
ภาพ 13 ภาพปีที่บูรณะผาสามเงาขึ้นใหม่ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก	69
ภาพ 14 ภาพป้ายที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก	69
ภาพ 15 ภาพผลงานนักเรียนที่เกิดจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้.....	70
ภาพ 16 ภาพผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก	72
ภาพ 17 ภาพแผนที่เส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา.....	72
ภาพ 18 ภาพจิ๊กซอผาสามเงาตามกาลเวลา	73

ภาพ 19 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ของฉัน	74
ภาพ 20 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 2 เส้นทางการเดินทางชลมารค	74
ภาพ 21 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 3 จิ๊กซอผาสามเงากับกาลเวลา.....	75
ภาพ 22 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 4 Mind map เล่าเรื่อง	75
ภาพ 23 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 5 ผาสามเงาในความทรงจำ	76
ภาพ 24 ภาพตัวอย่างหนังสือนิทานตามรอยพระนางจามเทวีกับผาสามเงา	78

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้านทั้งด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ การพัฒนาศักยภาพของคนทุกคนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงประเทศให้มุ่งสู่ความก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560ข, น. ก) หลายปีที่ผ่านมา ระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ได้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยให้คำจำกัดความ “ทักษะในศตวรรษที่ 21” ว่ามีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่หลากหลายและแตกต่างกันไป เช่น มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ และเรียนรู้แบบร่วมมือ เน้นทักษะทางด้านเทคโนโลยี รวมทั้ง มีทัศนคติและค่านิยมที่พึงประสงค์ อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะการเรียนรู้ และทักษะการสื่อสาร โดยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำ (Saavedra, & Opfer, 2012, p. 5)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กล่าวว่าไว้ว่าการจัดการศึกษาที่ดีต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และยึดถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการในการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ตามความต้องการ และตามความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การวิเคราะห์ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากสถานการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้คิดได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอน โดยการผสมผสานสาระความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ครู สามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ ครูและ ผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ 6) การจัด

กิจกรรมการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย 1) เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ 2) เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายดังกล่าว หน้าที่หลักของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น ความหมาย ความสำคัญ หลักการ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทของครู เทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

การจัดการความรู้ ได้รับการจัดระบบขึ้นเป็นศาสตร์ หรือเทคโนโลยีสำหรับการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้แบบแนบแน่นอยู่กับงานและชีวิตจริง และเป็นการเรียนรู้จากรูปธรรมการปฏิบัติจริง ชีวิตจริง (วิจารณ์ พานิช, 2548) และยังก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยลดขั้นตอนการทำงาน สามารถแสวงหาวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว การแลกเปลี่ยนความรู้ทำให้มีการสร้างนวัตกรรมใหม่ และทำให้นวัตกรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ภูวนาท มูลเขียน, 2553, น. 6) นอกจากนี้ การจัดการความรู้ยังเป็นเครื่องมือ ที่ช่วยพัฒนาการสืบค้น และแสวงหาความรู้มาจากแหล่งต่าง ๆ และยังสามารถสร้างความรู้ขึ้นใช้เองได้ด้วยโดยสร้างขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมก่อนการทำงานหรือสร้างขึ้นระหว่างการทำงาน และสร้างขึ้นจากการสรุปบทเรียนหลังจากเสร็จสิ้นแล้ว อาศัยการแลกเปลี่ยนความรู้กันภายในกลุ่มหรือเครือข่ายและสามารถยกระดับความรู้ไปสู่ “ปัญญา” อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการจัดการความรู้ (เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ, 2546)

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการศึกษา ค้นคว้า เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยศึกษาจากเอกสารที่เป็นเอกสารชั้นต้นและชั้นรองเป็นหลักประกอบการเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นกระบวนการเสริมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเป็นกระบวนการที่นักประวัติศาสตร์พยายามใช้ทดสอบ ความจริงของงานที่ได้จากการรวบรวมของบุคคลอื่นเพื่อความเที่ยงธรรม ความชัดเจน มีค่าความเชื่อมั่นสูง และสามารถใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์สังคมได้วิธีการทางประวัติศาสตร์มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดหัวเรื่องที่ต้องการจะศึกษา การศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ควรเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ทราบจุดประสงค์การศึกษาให้แน่ชัด ซึ่งเราจำเป็นต้องตั้งคำถามในสิ่งที่ต้องการศึกษา และใช้การอ่านและสังเกตในการตอบคำถาม นอกจากนี้ ก็ควรต้องมีความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ให้มากเพียงพอ เพื่อที่จะสามารถตอบได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร

2. การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมหลักฐานที่ต้องการศึกษา มีทั้งที่เป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งอาจแบ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ออกได้เป็น “หลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานปฐมภูมิ” กับ “หลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานทุติยภูมิ” ดังต่อไปนี้

2.1 หลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ โดยตรง เช่น หลักฐานทางราชการ ประกาศ สุนทรพจน์ บันทึกความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ผู้เห็นเหตุการณ์ วัสดุทัศน ภาพยนตร์ หรือภาพถ่าย เป็นต้น

2.2 หลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) เป็นหลักฐานที่สร้างขึ้นจากหลักฐานชั้นต้น บุคคลที่สร้างขึ้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นโดยตรง แต่ได้รับรู้โดยผ่านบุคคลหรือผลงานอื่น ด้วยเหตุนี้ หลักฐานชั้นต้นจึงมีความสำคัญมากกว่าหลักฐานชั้นรอง อย่างไรก็ตาม หลักฐานชั้นรองจะเป็นตัวช่วยในการอธิบายเรื่องราวให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และเป็นตัวช่วยที่จะนำไปสู่หลักฐานข้อมูลอื่น ๆ การค้นคว้าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ควรมองให้รอบด้านและระมัดระวัง เนื่องจากหลักฐานทุกประเภทมีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน

3. การประเมินคุณค่าของหลักฐานที่ได้มา

ก่อนจะนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นคว้ามาได้มาศึกษา จะต้องมีการประเมินคุณค่าของหลักฐานนั้นเสียก่อน ว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริงหรือไม่เพียงใด โดยการประเมินคุณค่าของหลักฐานนี้ อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “การวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี ได้แก่

3.1 การประเมินคุณค่าภายนอกหรือวิพากษ์วิธีภายนอก คือ การประเมินคุณค่าของหลักฐานจากลักษณะภายนอก และเนื่องจากบางครั้งหลักฐานอาจมีการปลอมแปลงให้ผิดไปจากความเป็นจริง หรือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองหรือการค้า ดังนั้น การประเมินข้อเท็จจริงของเอกสารจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยการประเมินวิธีภายนอก จะพิจารณาจากสิ่งที่ปรากฏภายนอกเป็นหลัก เช่น การพิจารณาข้อมูลของหลักฐานเนื้อผิวกระดาษ ที่สามารถบ่งบอกได้ว่ามีแหล่งกำเนิดที่มาจากไหน เป็นต้น

3.2 การประเมินคุณค่าภายในหรือวิพากษ์วิธีภายใน คือ การประเมินคุณค่าของหลักฐานโดยอาศัยข้อมูลภายในหลักฐานนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น “ชื่อบุคคล” “สถานที่” หรือ “เหตุการณ์” ยกตัวอย่าง เช่น หากในหลักฐานเชื่อกันว่าเป็นหลักฐานสมัยสุโขทัย แต่เนื้อหาภายในมีการกล่าวถึงสหรัฐอเมริกา ก็ควรตั้งข้อสงสัยว่าหลักฐานนั้นอาจไม่ใช่หลักฐานสมัยสุโขทัยจริง เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกายังไม่เข้ามาในสมัยสุโขทัย

4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

หลังจากแน่ใจแล้วว่าหลักฐานนั้นเป็นของแท้ และให้ข้อมูลที่เป็นจริงตามประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาก็ต้องพิจารณาเพิ่มเติมว่า ข้อมูลทางประวัติศาสตร์นั้นสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด หรือข้อมูลนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นอย่างไรบ้าง หลังจากนั้น จึงนำเอาข้อมูลทั้งหลายมาแบ่งหมวดหมู่ตามความเหมาะสม เพื่อให้สะดวกต่อการตรวจสอบส่งผลให้มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานขั้นต่อไป ขั้นตอนต่อไป คือ การพยายามหาความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ และตีความข้อมูลนั้น ๆ ว่ามีข้อเท็จจริง

อื่นใดที่ยังคงถูกซ่อนและไม่กล่าวถึงอีกบ้าง รวมไปถึงการพิจารณาด้วยว่า ข้อมูลที่ได้มานั้นกล่าวเกินจริงไปหรือไม่ ซึ่งผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จำเป็นต้องมีความละเอียดรอบคอบ เป็นกลาง รอบรู้ หรือมีจินตนาการ เพื่อที่จะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ หรือจัดหมวดหมู่ได้อย่างเป็นระบบ

5. การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อมูล

หลังจากดำเนินขั้นตอนมาตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ก็จะมาจบลงที่การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่จะขมวดเอาข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกัน และนำเสนอให้ตรงกับประเด็นหัวเรื่อง ที่สงสัย รวมไปถึงการสืบหาความคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อจำลองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ให้กลับมาใหม่อีกครั้งสำหรับขั้นตอนการนำเสนอ ผู้ศึกษาจะต้องอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเหตุมีผล และมีข้อมูลสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ รวมถึงการปิดท้ายด้วยข้อเสนอแนะ เพื่อนำทางให้ผู้ที่สนใจคนอื่น ๆ ได้ศึกษาต่อไป (สมโชติ อ่องสกุล, 2540, น. 26-94)

จะเห็นได้ว่าวิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญต่อการศึกษาอย่างยิ่ง และเป็นรากฐานของทุกสาขาวิชา ซึ่งวิชาประวัติศาสตร์เป็นสาระหนึ่งในสาระการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีการกำหนดให้อยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งกำหนดไว้ว่า

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัดที่ ป.5/1 สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย

ประวัติสามเภา จากคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ให้ฟังว่า เมื่อฤๅษีวาสุเทพและฤๅษีสุกกทันต์ได้สร้างเมืองทริภุชยะ (คือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) เสร็จแล้วได้ตั้งแต่งตั้งทูตไปทูลขอพระนางจามเทวีวงศ์ราชธิดาของพระเจ้านพรัตน์ กษัตริย์แห่งกรุงละโว้ (ลพบุรีในปัจจุบัน) ให้ขึ้นมาครองนครทริภุชยะ พระเจ้านพรัตน์ทรงอนุญาต พระนางจามเทวีวงศ์จึงพร้อมด้วยพระประยูรญาติ พระเถรานุเถระสมณะชีพรามณ์และบรรดาเหล่าเสวกามาตย์ราชบุโรหิต รวมทั้งข้าทาสบริวาร ทั้งปวงได้เสด็จออกจากกรุงละโว้โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารตขึ้นตามลำน้ำปิงครั้งขบวนเสด็จมาถึง ณ บริเวณซึ่งพระสามเภาประดิษฐานอยู่ในปัจจุบัน เกิดอาเพศขึ้นฉับพลัน นั่นคือ มีฟ้าคะนองพายุโหมกระหน่ำอย่างแรง ทั้งบนฟ้าอากาศก็มีตอร์นาโดพัดมาอย่างหนักเห็นเหตุให้ขบวนเสด็จตกอยู่ในอันตรายไม่สามารถเคลื่อนขบวนต่อไปได้ เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรเหตุการณ์อันวิปริตผิดปกติ ดังนั้นจึงยกพระหัตถ์อธิฐานกับพลันบังเกิดอสุนีบาต (ฟ้าผ่า) และแล้วเหตุอาเพศทั้งปวงก็อันตรธานไปสิ้นพร้อมกันนั้นได้มีเงาพระพุทธรูปปรากฏขึ้นที่หน้าผาแห่งนี้จำนวน 3 เภา เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรศุภนิมิตมงคลอันมหัศจรรย์ ดังนั้นก็ทรงโสมนัสปีติยินดียิ่งนัก จึงมี

พระเสาวณีย์รับสั่งให้ขบวนพยุหยาตราหยุดพักแรมอยู่ ณ บริเวณแห่งนี้ เพื่อทำการสมโภชเฉลิมฉลอง ถวายสร้างเป็นพุทธรูปบูชาสิ้นเพล 3 ราตรี แล้วจึงเคลื่อนขบวนเสด็จมุ่งสู่นครหริภุญไชยต่อไป นับตั้งแต่นั้นมาชนทั้งหลาย จึงเรียกสถานที่แห่งนี้ตามศุภนิมิตที่ปรากฏขึ้นว่า พระสามเงา สืบมาจนเท่าทุกวันนี้ (พระธรรม ธรรมปุณฺโญ เจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา)

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การหาพื้นที่ยืนของชุมชนที่อยู่นอกรัฐชาติเพราะรัฐชาติพยายามทำให้เราอยู่ภายใต้กรอบที่เขากำหนดให้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือการศึกษาที่ยากรู้ว่าผู้คนในชาติยืนอยู่ในพื้นที่รัฐชาติทั้งหมดหรือพื้นที่อื่นที่เขาสร้างได้เองบ้าง โดยการแสวงหาผ่านการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ว่าในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาผู้คนที่หลากหลายในสังคมไทยเขายืนอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ใช่ของรัฐชาติตรงไหนบ้าง มีบางพื้นที่ที่อยู่นอกรัฐชาติพื้นที่เหล่านี้คือพื้นที่ ของความเป็นคน เพราะพื้นที่ของรัฐชาติคือพื้นที่ของการเป็นประชากร ทุกคนไม่อยากจะมาเป็นราษฎรธรรมดา อยากมีอะไรที่มีความเป็นมนุษย์เล็ดรอดออกมาได้บ้างเป็นคำถามหนึ่งที่เราอยากเรียนรู้ประวัติศาสตร์จะช่วยให้เรารู้ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ ประวัติศาสตร์ของการอยู่เป็นผู้คนเป็นอย่างไร (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2545)

ด้วยเหตุฉะนั้นปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำหรือผู้ถูกระทำล้วนแต่มีบทบาทในสังคมคือเป็นผู้มีความต้องการประวัติศาสตร์ (อดีต) อยู่เสมอ ประวัติศาสตร์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวของอดีตที่เกิดขึ้นในหมู่มวลมนุษย์ที่กระทำขึ้นตั้งแต่ตนเองและสังคมในอดีตเพียงอย่างเดียวไม่ใช่อดีตที่เกิดขึ้นและจบลงแต่เป็นสำนึกร่วมของมนุษย์ที่มีต่อเรื่องราวในอดีตเป็นภูมิหลังที่มีพลังในการขับเคลื่อนและหมุนกงล้อของการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การคงอยู่ของมนุษย์ในปัจจุบัน อดีตจึงเป็นความทรงจำที่ส่งผลต่อมนุษย์และเป็นพลังในการผลักดันการกระทำของมนุษย์ที่จะทำให้ชีวิตดำเนินต่อไปและจะเป็นไปอย่างไรประวัติศาสตร์จึงเป็นสำนึกที่สถิตอยู่ในใจของมนุษย์อันสัมพันธ์อยู่กับสำนึกที่มีต่ออดีตและอาจจะมีชีวิตขึ้นมาในลักษณะใดและเมื่อใดก็ได้ ต่อเมื่อมนุษย์มีความต้องการ (วศิน ปัญญาวุฒตระกูล, 2561, น. 2-4)

โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ 300 หมู่ 3 ตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก 63130 เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนและสามารถบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเข้าใจและรักหวงแหนในท้องถิ่นของตน สำหรับประวัติศาสตร์ของพระนางจามเทวีวงศ์ที่มีความเป็นมา และความเชื่อมโยงกับจังหวัดตากในหลายด้านตามประวัติศาสตร์ รวมถึงการเดินทางเพื่อรักษาแผ่นดินเมืองหริภุญชัย ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ เป็นอย่างไร
2. กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชนเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ ในด้านต่าง ๆ ศึกษาสถานศึกษาโรงเรียนในเขตเทศบาลสามเงาว่ามีสถานศึกษาโรงเรียนไหนบ้าง มีการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับเส้นทางทางการเดินทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์และผาสามเงาหรือไม่ ทั้งประวัติความเป็นมาภูมิหลังและภูมิเมืองสามเงา ดังนี้

- 1.1.1 ด้านผู้สอน
- 1.1.2 ด้านผู้เรียน
- 1.1.3 ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- 1.1.4 ด้านเนื้อหาที่จะสอน
- 1.1.5 ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้
- 1.1.6 ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
  - 1) สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
  - 2) อุปสรรคต่อการเรียนรู้

1.2 ศึกษาพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน ที่สอดคล้องกับประวัติความเป็นมาของอำเภอสามเงา ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.2.1 ด้านผู้สอน
- 1.2.2 ด้านผู้เรียน

1.2.3 ด้านสื่อ/แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

1) สถานที่

- 1.1) วัดป่าพระสามเงา (วัดผาสามเงา)
- 1.2) อนุสาวรีย์พระนางจามเทวีวงศ์
- 1.3) ผาสามเงา

1.2.4 ด้านเนื้อหาที่จะสอน

- 1) ประวัติศาสตร์พระนางจามเทวีวงศ์
- 2) ประวัติความเป็นมาของผาสามเงา

1.2.5 ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทาน

รังสรรค์ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทในตัวของท้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จึงได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group activity) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นต่าง ๆ ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย

อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย ในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทในตัวของท้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาล บ้านท่าปุย อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จึงได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group activity) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา ในรายวิชา ประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทในตัวของท้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จึงได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group activity) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

2.2 ศึกษาพัฒนาการการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน

กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จึงได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group activity) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย
อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย ในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จึงได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group activity) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา อำเภอสามเงา
จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา ในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น

จากการจัดกิจกรรมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จึงได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ (Group activity) จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มผู้ให้ความรู้ มีเกณฑ์การคัดเลือกจากเป็นกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตโบราณสถานผาสามเงา ได้แก่

1. นายจรัญ เขียวน้อย ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด และเห็นความเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบัน จนชาวบ้านขนานนามว่า “ประชาชนชาวบ้าน” และสามารถให้ข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ในเขตโบราณสถานผาสามเงา จำนวน 1 คน

2. นายสมจิต เรืองสุริยะ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลสามเงา โดยเป็นชาวบ้านในเขตตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีถิ่นฐานอาศัยมาโดยกำเนิด จำนวน 1 คน

3. พระธรรม ธมมปุณฺโญ เจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา(วัดผาสามเงา) ตำบลย่านรี อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยใช้เกณฑ์การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้และยังเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา (วัดผาสามเงา) จำนวน 1 คน

2.3 กลุ่มครูผู้มีประสบการณ์ทางด้านจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่

1. นายไชยนิเวศน์ ยิ้มขาว ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จำนวน 1 คน
2. นายสุภศักดิ์ โพศรี อดีตข้าราชการบำนาญโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ผู้มีประสบการณ์สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จำนวน 1 คน
3. นายอาทิตย์ เอกเรือง ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย จำนวน 1 คน
4. นายธนาวุฒิ ธเนศพนาไพโร ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนบ้านสามเงา จำนวน 1 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

3.1 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยงานวิจัยนี้ศึกษาโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ เพราะเป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยเห็นปัญหาที่นักเรียนในพื้นที่ยังขาดทักษะความรู้ ความเข้าใจ ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง และใช้กำหนดโจทย์สร้างนวัตกรรมในการวิจัยครั้งนี้

3.2 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยงานวิจัยนี้ศึกษาโรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย เนื่องจากบริเวณนี้เป็นแหล่งให้ข้อมูล เช่นมีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีห้องสมุดโรงเรียนและเป็นสถานบันทางการศึกษาในเขตอำเภอสามเงา ที่อยู่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ของอำเภอสามเงา

3.3 โรงเรียนบ้านสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยงานวิจัยนี้ ศึกษาโรงเรียนบ้านสามเงา เนื่องจากบริเวณนี้เป็นแหล่งให้ข้อมูล เช่นมีการสอนวิชาประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีห้องสมุดโรงเรียนและเป็นสถานบันทางการศึกษาในเขตอำเภอสามเงา ที่อยู่ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ของอำเภอสามเงา

3.4 บ้านหนองโสน ตำบลย่านรี อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยงานวิจัยนี้ศึกษาพื้นที่เป้าหมายในเขตตำบลย่านรี อำเภอสามเงา จังหวัดตาก วัดป่าพระสามเงา ซึ่งภายในบริเวณวัดป่าพระสามเงา นั้นมีผาสสามเงาและอนุสาวรีย์พระนางจามเทวีวงษ์ เป็นโบราณสถานและเป็นแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์

3.5 วัดชลประทานรังสรรค์ ตั้งอยู่ในเขตตำบลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก มีร่องรอยประวัติการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของคนในพื้นที่ (คนในอำเภอสามเงาปัจจุบัน) โดยมีจิตรกรรมภาพวาดฝาผนัง ภาพถ่าย ความเป็นมาของอำเภอสามเงา

4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล มิถุนายน 2563 - มีนาคม 2565

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งครูผู้สอนเป็นผู้ออกแบบกิจกรรมนั้น ๆ อาจเป็นกิจกรรมในลักษณะของการเล่นหรือการทำงานที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ผ่านการลงมือปฏิบัติ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้ อันทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาการเรียนรู้ได้ดีขึ้นซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง กิจกรรมที่ให้กลุ่มได้เรียนรู้ถึงพฤติกรรม ทักษะคิด และการเข้าใจคน ที่ให้กลุ่มรู้วิธีแก้ไขปัญหา ยอมรับพัฒนาตนเอง และรับรู้ตนเอง เรียนรู้ปฏิกริยาภายในกลุ่ม กระตุ้นในบุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการอยู่ในสังคม และเป็นการใช้กระบวนการกลุ่ม เป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อการพัฒนาองค์กร

3. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง เป็นการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น โดยมีขอบเขตพื้นที่การศึกษาภายในชุมชนเดียวกันหรือท้องถิ่นเดียวกัน กล่าวคือภายในขอบเขตนั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน อยู่ภายใต้จิตสำนึกเดียวกัน โดยมีมวลชนเป็นตัวขับเคลื่อนพัฒนาการในบริบทด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความเข้าใจที่แท้จริงของเรื่องราวในอดีตและปัจจุบัน ในอดีตอำเภอสามเงามีแม่น้ำปิงอันกว้างใหญ่ไหลผ่าน ผู้คนส่วนใหญ่ในอดีตอาศัยแม่น้ำปิงเป็นเส้นทางเดินทาง อดีตพระนางจามเทวีวงษ์ใช้เส้นทาง ทางน้ำล่องเรือเพื่อที่จะขึ้นไปปกครองเมืองหริภุญชัยและได้ผ่านอำเภอสามเงา และได้พบสิ่งอัศจรรย์ปรากฏขึ้นระหว่างล่องเรื่อนั้นก็คือ ผาสสามเงา

4. วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการศึกษา ค้นคว้า เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ในสังคม โดยศึกษาจากเอกสารที่เป็นเอกสารชั้นต้นและชั้นรองเป็นหลักประกอบการเก็บ

ข้อมูลภาคสนาม เป็นกระบวนการเสริมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเป็นกระบวนการที่นักประวัติศาสตร์พยายามใช้ทดสอบ ความจริงของงานที่ได้จากการรวบรวมของบุคคลอื่น เพื่อความเที่ยงธรรม ความชัดเจน มีค่าความเชื่อมั่นสูง และสามารถใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์สังคมได้ วิธีการทางประวัติศาสตร์ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 การกำหนดหัวข้อเรื่องที่ต้องการจะศึกษา การศึกษาเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ควรเริ่มต้นจากการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ทราบจุดประสงค์การศึกษาให้แน่ชัด ซึ่งเราจำเป็นต้องตั้งคำถามในสิ่งที่ต้องการศึกษา และใช้การอ่านและสังเกตในการตอบคำถาม นอกจากนี้ ก็ควรต้องมีความรู้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ให้มากเพียงพอ เพื่อที่จะสามารถตอบได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นได้อย่างไร

4.2 การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมหลักฐานที่ต้องการศึกษา มีทั้งที่เป็นหลักฐานลายลักษณ์อักษร และหลักฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งอาจแบ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์ออกได้เป็น “หลักฐานชั้นต้นหรือหลักฐานปฐมภูมิ” กับ “หลักฐานชั้นรองหรือหลักฐานทุติยภูมิ” ดังต่อไปนี้

4.2.1 หลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) เป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ โดยตรง เช่น หลักฐานทางราชการ ประกาศ สุนทรพจน์ บันทึกความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ผู้เห็นเหตุการณ์ วัสดุทัศน ภาพยนตร์ หรือภาพถ่าย เป็นต้น

4.2.2 หลักฐานชั้นรอง (Secondary Sources) เป็นหลักฐานที่สร้างขึ้นจากหลักฐานชั้นต้น บุคคลที่สร้างขึ้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นโดยตรง แต่ได้รับรู้โดยผ่านบุคคลหรือผลงานอื่นด้วยเหตุนี้ หลักฐานชั้นต้นจึงมีความสำคัญมากกว่าหลักฐานชั้นรอง อย่างไรก็ตาม หลักฐานชั้นรองจะเป็นตัวช่วยในการอธิบายเรื่องราวให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น และเป็นตัวช่วยที่จะนำไปสู่หลักฐานข้อมูลอื่น ๆ การค้นคว้าเรื่องราวในประวัติศาสตร์ควรมองให้รอบด้านและระมัดระวัง เนื่องจากหลักฐานทุกประเภทมีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน

4.3 การประเมินคุณค่าของหลักฐานที่ได้มา

ก่อนจะนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นคว้ามาได้มาศึกษา จะต้องมีการประเมินคุณค่าของหลักฐานนั้นเสียก่อน ว่าเป็นหลักฐานที่แท้จริงหรือไม่เพียงใด โดยการประเมินคุณค่าของหลักฐานนี้ อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “การวิพากษ์วิธีทางประวัติศาสตร์” ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี ได้แก่

4.3.1 การประเมินคุณค่าภายนอกหรือวิพากษ์วิธีภายนอก คือ การประเมินคุณค่าของหลักฐานจากลักษณะภายนอก และเนื่องจากบางครั้งหลักฐานอาจมีการปลอมแปลงให้ผิดไปจากความเป็นจริง หรือเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองหรือการค้า ดังนั้น การประเมินข้อเท็จจริงของเอกสารจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยการประเมินวิธีภายนอก จะพิจารณาจากสิ่งที่ปรากฏภายนอกเป็นหลัก เช่น

การพิจารณาข้อมูลของหลักฐานเนื้อผิวกระดาษ ที่สามารถบ่งบอกได้ว่ามีแหล่งกำเนิดที่มาจากไหน เป็นต้น

4.3.2 การประเมินคุณค่าภายในหรือวิพากษ์วิธีภายใน คือ การประเมินคุณค่าของหลักฐานโดยอาศัยข้อมูลภายในหลักฐานนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น “ชื่อบุคคล” “สถานที่” หรือ “เหตุการณ์” ยกตัวอย่างเช่น หากในหลักฐานเชื่อกันว่าเป็นหลักฐานสมัยสุโขทัย แต่เนื้อหามีการกล่าวถึงสหรัฐอเมริกา ก็ควรตั้งข้อสงสัยว่าหลักฐานนั้นอาจไม่ใช่หลักฐานสมัยสุโขทัยจริง เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกายังไม่เข้ามาในสมัยสุโขทัย

4.4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

หลังจากแน่ใจแล้วว่าหลักฐานนั้นเป็นของแท้ และให้ข้อมูลที่ เป็นจริงตามประวัติศาสตร์ ผู้ศึกษาก็ต้องพิจารณาเพิ่มเติมว่า ข้อมูลทางประวัติศาสตร์นั้นสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด หรือข้อมูลนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นอย่างไรบ้าง หลังจากนั้น จึงนำเอาข้อมูลทั้งหลายมาแบ่งหมวดหมู่ตามความเหมาะสม เพื่อให้สะดวกต่อการตรวจสอบส่งผลให้มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานขั้นต่อไป

ขั้นตอนต่อไป คือ การพยายามหาความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ และตีความข้อมูลนั้น ๆ ว่า มีข้อเท็จจริงอื่นใดที่ยังคงถูกซ่อนและไม่กล่าวถึงอีกบ้าง รวมไปถึงการพิจารณาด้วยว่า ข้อมูลที่ได้มานั้นกล่าวเกินจริงไปหรือไม่ ซึ่งผู้ศึกษาประวัติศาสตร์จำเป็นต้องมีความละเอียดรอบคอบ เป็นกลาง รอบรู้ หรือมีจินตนาการ เพื่อที่จะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ หรือจัดหมวดหมู่ได้อย่างเป็นระบบ

4.5 การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อมูล

หลังจากดำเนินขั้นตอนมาตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ก็จะมาจบลงที่การเรียบเรียงหรือการนำเสนอ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่จะหมวดเอาข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกัน และนำเสนอให้ตรงกับประเด็นหัวเรื่องที่สงสัย รวมไปถึงการสืบหาความคิดใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อจำลองเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ให้กลับมาใหม่อีกครั้งสำหรับขั้นตอนการนำเสนอ ผู้ศึกษาจะต้องอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเหตุมีผล และมีข้อมูลสนับสนุนที่น่าเชื่อถือ รวมถึงการปิดท้ายด้วยข้อเสนอแนะ เพื่อนำทางให้ผู้ที่สนใจคนอื่น ๆ ได้ศึกษาต่อไป

5. การเรียนรู้บนฐานชุมชน หมายถึง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานที่จริงของชุมชน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่สนับสนุนกันให้เกิดการสะท้อนผล การเรียนรู้ที่เป็นระบบ รวมทั้งพัฒนาบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากวิธีการสอนที่หลากหลาย เน้นความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์จริง ไม่ใช่

เป็นเพียงการทัศนศึกษาแต่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่เน้นทักษะชีวิต อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาด้านฐานชุมชนมีรากฐานมาจากการจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการชุมชน (Community Service Learning)

6. พระนางจามเทวีวงศ์ หมายถึง ราชธิดาของพระเจ้าันพรัตน์ กษัตริย์แห่งกรุงละโว้ (ลพบุรีในปัจจุบัน) พระนางจามเทวีวงศ์ เมื่อแรกประสูติไว้ว่าตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ปีมะโรง พ.ศ. 1176 เวลาจวนจะค่ำ เมื่อฤๅษีวาสุเทพและฤๅษีสูกกทันต์ได้สร้างเมืองหริภุญไชย (คือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) เสร็จแล้วได้ตั้งแต่งตั้งทูตไปทูลขอพระนางจามเทวีวงศ์ขึ้นมาครองนครหริภุญไชย พระเจ้าันพรัตน์ทรงอนุญาต พระนางจามเทวีวงศ์จึงพร้อมด้วยพระประยูรญาติ พระเถรานุเถระสมณะชีพรามณ์และบรรดาเหล่าเสวกามาตย์ราชบุโรหิต รวมทั้งข้าทาสบริวาร ทั้งปวงได้เสด็จออกจากกรุงละโว้โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นมาตามลำน้ำปิงครึ่งขบวนเสด็จมาถึง ณ บริเวณซึ่งพระสามเงาประดิษฐานอยู่ในปัจจุบัน เกิดอาเพศขึ้นฉับพลัน นั่นคือมีฟ้าคะนอง พายุโหมกระหน่ำอย่างแรง ทั้งบนฟ้าอากาศก็มืดครึ้มไปทั่วฝนตกมาอย่างหนักเห็นเหตุให้ขบวนเสด็จตกอยู่ในอันตรายไม่สามารถเคลื่อนขบวนต่อไปได้ เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรเหตุการณ์อันวิปริต ผิดปกติ ดั่งนั้นจึงยกพระหัตถ์อธิฐานกับปลันบังเกิดอสนีบาต (ฟ้าผ่า) และแล้วเหตุอาเพศทั้งปวงก็อันตรธานไปสิ้นพร้อมกันนั้นได้มีเงาพระพุทธรูปปรากฏขึ้นที่หน้าผาแห่งนี้จำนวน 3 เงา เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรศุภนิมิตมงคลอันมหัศจรรย์ ดั่งนั้นก็ทรงโสมนัสปีติยินดียิ่งนัก จึงมีพระเสาวนีย์รับสั่งให้ขบวนพยุหยาตราหยุดพักแรมอยู่ ณ บริเวณแห่งนี้ เพื่อทำการสมโภชเฉลิมฉลองถวายสร้างเป็นพุทธรูปชาลินีเพลลา 3 ราตรี แล้วจึงเคลื่อนขบวนเสด็จมุ่งสู่นครหริภุญไชยต่อไป นับตั้งแต่นั้นมาชนทั้งหลาย จึงเรียกสถานที่แห่งนี้ตามศุภนิมิตที่ปรากฏขึ้นว่า พระสามเงา สืบมาจนเท่าทุกวันนี้

7. เส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ หมายถึง การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ในท้องถิ่นที่อาศัย ตลอดจนศึกษาการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอำเภอสามเงา จังหวัดตาก ที่มีความสำคัญโดดเด่นจากร่องรอยโบราณสถานผาสามเงาที่เป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. ครูผู้สอน ได้แนวทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในสถานศึกษา

2. นักเรียน ได้นำความรู้และประสบการณ์เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน

3. **สถานศึกษา** นำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาโดยการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา

4. **ชุมชนอำเภอสมเงา** ได้ฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

5. **สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา** สามารถนำแนวการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน ไปใช้ในการนิเทศการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

6. **กระทรวงการศึกษา** นำมาเป็นแนวทางในการกำหนดข้อเสนอการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (THE DEVELOPMENT OF LOCAL HISTORY LEARNING ACTIVITIES ON THE QUEEN CHAMDHEVI MARCH USING COMMUNITY-BASED HISTORICAL APPROACH FOR GRADE 5 STUDENTS IN SAM NGAO DISTRICT, TAK PROVINCE) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิทั้งที่เป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความ บทสัมภาษณ์ บันทึก รายงาน การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ปรัชญา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบนฐานชุมชน

1. ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม (Progressivism)
2. แนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน
3. แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม (Bloom's Taxonomy)
4. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ Active Learning
6. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ Experiential Learning
7. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง Authentic Learning

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม

ศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม

1. ความหมายของการศึกษา
2. รูปแบบการจัดการศึกษา
3. กิจกรรมการเรียนรู้บนฐานชุมชน
  - 3.1 ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้
  - 3.2 องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

ประวัติพระนางจามเทวี

ประวัติศาสตร์ผาสามเงา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปรัชญา และแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบนฐานชุมชน

1. ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปรัชญาการศึกษา พบว่า ปรัชญานี้มีความเชื่อว่า สารสำคัญและภาวะความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายนั้นไม่หยุดนิ่ง หากแต่จะเปลี่ยนแปลงสภาพไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม ในเรื่องคุณค่าก็เช่นเดียวกันไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางด้านจริยะ หรือสุนทรียะก็ตามจะมีลักษณะสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงได้ มิใช่เกิดจากการ กำหนดตายตัวของอำนาจเด็ดขาดใด ๆ ถ้าคุณค่าจะถูกกำหนดก็จะถูกกำหนดโดยความเห็นชอบ ของคนส่วนใหญ่มากกว่า (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2530, น. 75)

งานวิจัยนี้เป็นการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและมีความสอดคล้องกับ ปรัชญาการศึกษาสาขาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหา ตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐาน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ งานจากสถานการณ์จริงในชุมชน การมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม กระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ ใช้การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ในเนื้อหาตามหลักสูตรและเข้าใจชุมชนมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และทักษะอย่างหลากหลาย เช่น การคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ มีคุณธรรมจริยธรรม เจตคติ ที่พึงประสงค์ ตระหนักในความรับผิดชอบ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งโดยการบรรลุวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรและตามเป้าหมายที่กำหนด โดยชุมชนและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวกอันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2557; กล้า ทองขาว, 2561, น. 3; Bednar, & Simpson, 2013, p. 3; Bedri, Frein, & Dowling, 2017, p. 3)

อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดการจัดการศึกษาทั้งสองแนวคิดมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพราะการศึกษาที่แท้จริงเป็นการศึกษาในเรื่องของชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชน และสังคมดังนั้นการจัดการศึกษาที่แท้จริงควรเป็นการจัดการศึกษาที่มาจากฐานชีวิตโดยเริ่มต้นจากการเรียนรู้สาระสำคัญแห่งชีวิตของผู้เรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจชีวิตตนเองและพร้อมจะแสวงหาแนวทางการพัฒนาตนเองจากการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวนั่นก็คือ “ชุมชน” เพื่อที่จะเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนต่อไป เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาบนฐานชุมชน (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาตามปรัชญาพัฒนานิยมนี้มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม อาชีพ และสติปัญญาควบคู่กันไป ความสนใจ ความถนัด และส่งเสริมลักษณะพิเศษของผู้เรียน สิ่งที่น่ามาจัดการเรียนการสอนควรเป็นประโยชน์สัมพันธ์สอดคล้องกับ ชีวิตประจำวันและสังคมของผู้เรียนมากที่สุด ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียนตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและสังคม และการแก้ปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

และจากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวไว้ข้างต้น จุดมุ่งหมายของการศึกษา (อาคม สมบัติแก้ว, 2535) อาจกล่าวสรุปได้ว่า

1. มุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม ร่างกาย และสติปัญญา
2. มุ่งให้การศึกษาและส่งเสริมความสนใจและความถนัดของผู้เรียน
3. มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและรู้จักสังคม เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดี
4. มุ่งปลูกฝังประชาธิปไตยทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน
5. มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัยในตนเอง
6. มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
7. มุ่งส่งเสริมให้รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีม

องค์ประกอบของการศึกษา

จากการศึกษาองค์ประกอบของการศึกษาจากนักการศึกษาหลายท่าน (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. หลักสูตร ตามแนวปรัชญาสาขานี้เน้นที่ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นหลักสูตรที่จัดให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความสัมพันธ์กับสังคม ศิลธรรม สติปัญญา และอาชีพ เนื้อหาของหลักสูตรจะต้องเชื่อมโยงสอดคล้องกับสังคมและประสบการณ์ของตนเอง โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยตรงในประสบการณ์นั้น เนื้อหาวิชาที่สำคัญ คือ สังคมศึกษา เพราะมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต หลักสูตรในแนวนี้อาจจะเรียกกันว่าเป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือ หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง

2. ผู้เรียน ปรัชญาสาขานี้เน้นให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยถือว่าการเรียนรู้จะเกิดได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีประสบการณ์โดยตรงจากการลงมือทำด้วยตนเอง ดังนั้นผู้เรียนจึงมีอิสระที่จะเลือกเนื้อหาและกิจกรรมที่ตนเองสนใจและตัดสินใจด้วยตนเองตามความต้องการที่ตรงตามความถนัดและความสามารถของผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้ต้องอยู่ในความเอาใจใส่ดูแลโดยได้รับคำปรึกษาจากผู้สอน

3. **ผู้สอน** ในปรัชญาสาขานี้ไม่เน้นหนักในตัวผู้สอนโดยตรงแต่ผู้สอนทำหน้าที่ เป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำเป็นหลัก นั่นคือ บทบาทสำคัญของผู้สอน ซึ่งผู้สอนอาจเป็นผู้รู้แต่ไม่ใช่ผู้กำหนดให้ผู้เรียนปฏิบัติตามแต่ควรเป็นผู้เตรียมการ วางแผน ประสานงานให้ผู้เรียนร่วมมือกันทำงาน ส่งเสริมความเข้าใจให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยทำการช่วยเหลือและสนับสนุนผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นผู้กระตุ้นหนุนนำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจด้วยตนเอง และเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองโดยจัดหาประสบการณ์ที่ดี คอยให้คำปรึกษาให้กำลังใจผู้เรียนอยู่เสมอ ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนอยู่ห่าง ๆ เพราะฉะนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมี บุคลิกภาพดี เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความรอบคอบ และเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

บทบาทของผู้สอนไม่ใช่ผู้สั่งแต่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะศึกษาเรื่องใดตามที่สนใจและได้รับอนุญาตจากผู้สอนให้สามารถวางแผนพัฒนาตนเองได้ ผู้สอนจะเป็นเพียงผู้แนะนำเป็นผู้ประสานให้ผู้เรียนเดินไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ผู้ใช้อำนาจ ส่วนโรงเรียนควรส่งเสริมความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน แต่มิใช่แข่งกันแข่งขันเสียเลย การแข่งขันควรเป็นการแข่งขันที่มุ่งสร้างพัฒนาการให้เกิดกับผู้เรียน (อาคม สมบัติแก้ว, 2535)

กระบวนการของการศึกษา

กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

1. การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน
2. ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในการเรียนการสอน
3. ส่งเสริมการแก้ปัญหาและแลคั่นคว้าด้วยตนเอง
4. บรรยากาศในการเรียนการสอนต้องส่งเสริมและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ต่อผู้เรียน
5. ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมที่จะจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมให้กับผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

โดยบทบาทของสถานศึกษาต่อชุมชน ตามปรัชญาสาขานี้การศึกษาเป็นวิธีการหลักในการปฏิรูปสังคม ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม สถานศึกษาไม่ควรแยกออกจากสังคม ดังนั้น เมื่อสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมแล้ว สถานศึกษาก็จะมีโอกาสในการสร้างผู้เรียนที่มีลักษณะใหม่ที่มีสติปัญญา ความพร้อม การรู้จักเข้าใจสังคม สามารถออกไปปรับปรุงและพัฒนาสังคมได้ (อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561)

จากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปว่า ปรัชญาสาขานี้มุ่งเน้นการปฏิบัติ และประสบการณ์ของผู้เรียน มุ่งสร้างพัฒนาการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ จากการลงมือปฏิบัติและการแก้ปัญหาด้วยตนเองจนเกิดมวลประสบการณ์โดยครูผู้สอนทำหน้าที่เป็น ผู้ชี้แนะและคอยเป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจหนุนนำกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระในกระบวนการ เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นผล ทำให้เกิดองค์ความรู้อย่างแท้จริง

2. แนวคิดการศึกษาบนฐานชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนจากการศึกษา ได้กล่าวไว้ ดังนี้

อัจฉรา ศรีพันธ์ (2561) ได้ให้ความหมายว่าการจัดการศึกษาที่สร้างความเข้มแข็ง ในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับฐานรากด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและ ภาคประชาชน ประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น สถาบันศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กร ภาคเอกชน องค์กรการพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการจัดการศึกษา รูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงบริบททางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศและโลก

2.1 ฐานรากทฤษฎีการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีฐานรากมาจากทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) โดยมีเงื่อนไขการเรียนรู้คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้อง ลงมือกระทำ (Active Process) ที่เกิดขึ้น ในแต่ละบุคคล ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือ ความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาสร้าง ความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง ประสบการณ์ ของผู้เรียนจะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่ หรือการเรียนรู้ที่ตนเอง กระบวนการเรียนรู้ จึงมักเป็นลักษณะที่ให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการร่วมมือกันแก้ ปัญหา โดยมีหลักการพื้นฐานสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (สมาลีชัยเจริญ, 2557, น. 375 - 378)

1. สถานการณ์ปัญหา (Problem Based) มาจากพื้นฐานของ Cognitive Constructivism ของเพียเจตต์ที่เชื่อว่าถ้าผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา ให้เข้าสู่ภาวะสมดุล โดยการดูซึมหรือการปรับโครงสร้างทางปัญญาสามารถที่จะสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาได้ หรือเกิดการเรียนรู้ที่ตนเอง ภายใต้สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น แหล่งเรียนรู้ (Resource) เป็นที่รวบรวมข้อมูลเนื้อหาสารสนเทศที่ผู้เรียนใช้ในการแก้ปัญหา ในสถานการณ์เช่น ชุมชน การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ธรรมชาติแหล่งสารสนเทศ เป็นต้น

2. ฐานการช่วยเหลือ (Scaffolding) ซึ่งจะสนับสนุนผู้เรียนในการแก้ปัญหาหรือการเรียนรู้ ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติการกิจการเรียนรู้ให้สำเร็จด้วยตัวเองได้หรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความ พยายามในการเรียนรู้โดยอาจเป็นคำแนะนำ แนวทางตลอดจนกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา หรือปฏิบัติ

3. การโค้ช (Coaching) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ โดยเปลี่ยนบทบาทของครูจากหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้หรือบอกความรู้มาเป็น “ผู้ชี้แนะ” ที่ต้องให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำแก่ผู้เรียน ซึ่งมุ่งเน้นการให้ความรู้ในเชิงพุทธิปัญญา หรือการให้รู้คิด และการสร้างปัญญา

4. การร่วมมือกันแก้ปัญหา (Collaboration) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่นเพื่อขยายมุมมองให้แก่ตนเองการร่วมมือกันแก้ปัญหาจะสนับสนุนให้ผู้ เรียนเกิดการคิดไตร่ตรอง เป็นการเปิดโอกาสให้ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ผู้เชี่ยวชาญ ได้สนทนาแสดงความคิดเห็น ของตนเองกับผู้อื่น ในขณะที่เรียนรู้

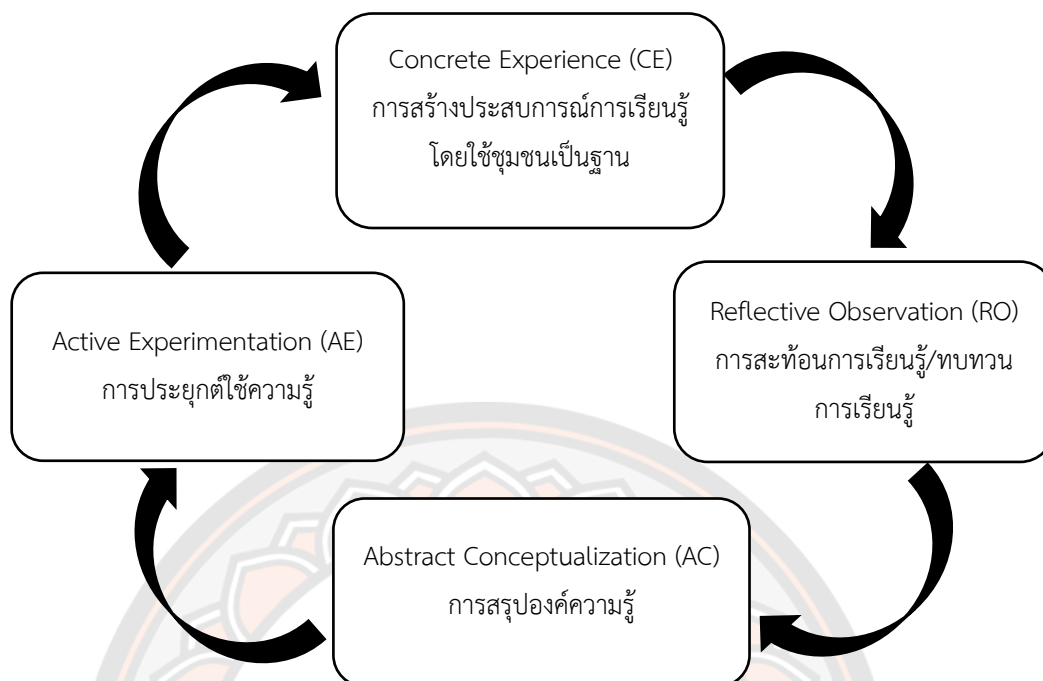
นอกจากนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังอยู่ภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) โดย David Kolb กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ (Bedri, & Dowling, 2017, p. 4)

1. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience: CE) Kolb เชื่อว่าการเรียนรู้ที่แท้ จริงจะเริ่มขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัส “ธรรมชาติที่แท้จริงขององค์ความรู้นั้น” เช่น การเรียนการสอนในห้องเรียน การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การอ่านหนังสือ การทดลองการพูดคุย และการประชุม เป็นต้น

2. การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation: RO) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะมีการสะท้อนคิด (Reflection) กระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการจัดสรรเวลาให้ขั้นตอนนี้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเป็นธรรมชาติของผู้เรียนที่จะต้องมีการสะท้อนคิดอยู่ตลอดเวลา เช่น การเขียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้ การบันทึกการเรียนรู้การทำการบ้าน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียน (Dialogue/Discussion)

3. การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization: AC) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจัดวางองค์ความรู้ใหม่ผสมกับองค์ความรู้เก่าด้วยตนเอง เช่น การเขียนแผนภาพมโนทัศน์ (Mind Mapping) การสรุปการเรียนรู้ออกมาเป็นรูปแบบหรือกรอบความคิด การนำเสนอผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation: AE) ผู้เรียนจะลงมือปฏิบัติอีกครั้ง เพื่อพิสูจน์การเรียนรู้ของตนเองว่าเข้าใจได้ถูกต้องหรือไม่ เพื่อรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้ที่ถูกต้องหรือสิ่งที่ควร ปรับปรุงสำหรับดำเนินการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 1 ต่อไป ดังภาพ 1

ภาพ 1 ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb

ที่มา: ปรับปรุงจาก Bedri, Frein, & Dowling, 2017, p. 4

2.2 แนวทางการวัดและประเมินผล

แนวทางการวัดและประเมินผลจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Ash, & Clayton (2004, p. 137) ได้กำหนดประเด็นในการวัดและประเมินผล 4 เรื่อง คือ 1) ข้อมูลผู้เรียนโดยละเอียด 2) มุมมองของผู้เรียนเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน 3) ทักษะคิดของผู้เรียนต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) การสะท้อนความเห็นส่วนตัวโดย Bedri, Frein, & Dowling (2017, pp. 13 - 16) ได้เสนอแนะเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ประกอบด้วย

1. การประเมินการเขียน (Written assessment) การเขียนบันทึกสะท้อนคิด (Reflection Journal) เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนตรวจสอบ ประสบการณ์ของตนในด้านผลการเรียนรู้ตามหลักสูตร ทักษะส่วนบุคคล และการมีส่วนร่วมกับชุมชนใน ฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

2. การนำเสนอด้วยปากเปล่า (Oral assessment) เป็นการประเมินเพื่อสังเกตผู้เรียนในการนำเสนอความรู้เกี่ยวกับประเด็นที่ได้เรียนรู้รวมถึงการประเมินความเข้าใจและทักษะการนำเสนอของผู้เรียน ในระหว่างการนำเสนอ ผู้สอนสามารถให้ข้อเสนอแนะในทันทีเมื่อพบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน พร้อมทั้งเติมเต็มความรู้ให้กับผู้เรียนด้วย

3. การใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Research scales) สำหรับประเมินทักษะต่าง ๆ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา เป็นต้น

แนวทางการประเมินดังกล่าวข้างต้น เป็นการประเมินตามสภาพจริง โดยครูชุมชนและนักเรียน ประเมินร่วมกัน ใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายซึ่งจะสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม

กล่าวโดยสรุปการจัดการศึกษาบนฐานชุมชนมีสาระสำคัญ (วรากรณ์ สามโกเศศ และคณะ, 2553, น. ก-ค; ประเวศ วะศรี, 2555 อ้างอิงใน อัจฉรา ศรีพันธ์, 2561, น. 31) ดังนี้

1. การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นระบบการศึกษาทางเลือกของภาคประชาชน ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งที่ฐานราก ที่จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งระบบ โดยให้ความสำคัญกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น สถาบันศาสนา เอกชน องค์กรเอกชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่นของประชาชน เติบโตจัดการศึกษาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่สุขภาพของคนไทย ทั้งทางด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม

2. การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เชื่อว่า ทุกคนมีศักยภาพจะเรียนรู้ได้บนหลักการการศึกษาเพื่อมวลชนและมวลชนเพื่อการศึกษา ช่วยกันทำให้การศึกษาเป็นกลไกปลูกฝัง และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ

3. การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เอา “ชีวิตเป็นตัวตั้ง” แทนการเอา “วิชาเป็นตัวตั้ง” ตามแบบแผนเดิม โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมจริยธรรม รูปแบบการศึกษา เป็นการศึกษาแบบเปิดที่บูรณาการทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ทุกคนมีสิทธิ เพื่อที่จะให้ความเห็น หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาที่ฟังเสียงประชาชน

การจัดการศึกษาฐานชุมชน เป็นการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ กระบวนชุมชน คือ หัวใจของการพัฒนา แผนการพัฒนาของชุมชนเป็นแผนอย่างบูรณาการ คือ เศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษาและประชาธิปไตย เพราะเชื่อว่าการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจะนำไปสู่ชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่ดีเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด ไม่ใช่การท่องวิชาการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติทำให้ชีวิต เศรษฐกิจ สังคมพัฒนาอย่างบูรณาการ

3. แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม (Bloom's Taxonomy)

แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม เป็นความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ทางสมองที่มีนักการศึกษาได้ทำการศึกษาและให้คำนิยามไว้ดังนี้

บลูม (Bloom, 1961, p. 145, อ้างอิงใน สุวรรณ อรรถชิตวาทีน, 2552, น. 21) ให้ความหมายการคิดวิเคราะห์ไว้ ว่าเป็นความสามารถในการแยกแยะ เพื่อหาส่วนย่อยของเหตุการณ์

หรือเรื่องราวต่าง ๆ ว่าประกอบด้วยอะไร มีความสำคัญอย่างไร อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล และที่เป็น
อย่างนั้น อาศัยหลักการอะไร

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม (Bloom's Taxonomy) (Bloom, 1961 อ้างอิงใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535, น. 115 - 117) แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม เชื่อว่าการเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนแน่นอน เพื่อให้ผู้สอนกำหนดและจัดกิจกรรมการเรียน รวมทั้งการวัดและประเมินผลได้ถูกต้องในการออกแบบหลักสูตรจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ ก็ได้อาศัยกรอบทฤษฎีดังกล่าวนี้ ซึ่งมีการกำหนดพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยถูกนำไปใช้มากที่สุด ซึ่งมีการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives) ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านการรู้คิดเป็นพฤติกรรมด้านสมอง เป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย 6 ระดับ ได้แก่

3.1.1 ความรู้ที่เกิดจากความจำ (knowledge) ซึ่งเป็นระดับล่างสุดความสามารถในการจัดจำแนกประสบการณ์ต่าง ๆ และระลึกเรื่องราวต่าง ๆ ออกมาได้ถูกต้องแม่นยำ

3.1.2 ความเข้าใจ (comprehension) ความสามารถบ่งบอกใจความสำคัญของเรื่องราวโดยการแปลความหลักตีความได้ สรุบใจความสำคัญได้

3.1.3 การประยุกต์ (Application) ความสามารถในการนำหลักการกฎเกณฑ์และวิธีดำเนินการต่าง ๆ ของเรื่องที่ได้รู้มานำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้

3.1.4 การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแก้ปัญหาซึ่งความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวที่สมบูรณ์ให้กระจายออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้อย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบได้

3.1.5 การสังเคราะห์ (Synthesis) ความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยเข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันโดยปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้นและมีคุณภาพสูงขึ้น

3.1.6 การประเมินค่า (Evaluation) วัดได้และตัดสินได้ว่าอะไรถูกหรือผิด ประกอบการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลและเกณฑ์ที่แน่ชัด

3.2 จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดีงามอยู่ตลอดเวลาจะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ด้านจิตพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย 5 ระดับ ได้แก่

3.2.1 การรับรู้ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง

3.2.2 การตอบสนอง เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว

3.2.3 การเกิดค่านิยม การเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อแล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น

3.2.4 การจัดระบบ การสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไปแต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดย ยกเลิกค่านิยมเก่า

3.2.5 บุคลิกภาพ การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงามพฤติกรรมด้านนี้ จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิด อุดมคติ ซึ่งจะเป็นควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคน คนจะรู้ตัวรู้ชู้ช่วยอย่างไรนั้นเป็นผลของพฤติกรรมด้านนี้

3.3 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรงโดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรมด้านทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย 5 ชั้น ดังนี้

3.3.1 การรับรู้ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือเป็นการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

3.3.2 กระทำตามแบบ หรือ เครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบที่ตนสนใจและพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3.3.3 การหาความถูกต้อง พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้วก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

3.3.4 การกระทำอย่างต่อเนื่องหลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเอง จะกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ยุ่ยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องคล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

3.3.5 การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติเป็นไปอย่างธรรมชาติ

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่า แนวคิดทฤษฎีการคิดวิเคราะห์นั้น เป็นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม จากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เองเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือ การฝึกฝนที่ผ่านมา มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ แต่อย่างใด พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวรและคงทน

4. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ” (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2545) และตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดหลักการ ข้อ 3 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ” (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2545)

ทิศนา แคมมณี (2542, น. 4) ให้ความหมายว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลาง หมายถึง การสอนที่มุ่งจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต เหมาะสมกับ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดผลงานเรียนรู้ด้วยตนเอง

อนุชา แป้นจันทร์ (2556) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การจัด สภาพแวดล้อมของกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเองทางด้าน ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม เป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตด้วย การลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์จริง จนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองได้ โดยผู้เรียนมีบทบาท มากกว่าครูผู้สอนและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

ชนภัทร์ อินทวารี (2558) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าเป็นความคิดเชิงปรัชญาที่มีความหมายเช่นเดียวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อสนับสนุนสร้าง เสริมให้ผู้คิดค้นคว้า ปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนใจ ความกระตือรือร้นด้วยตนเอง จนพบข้อความรู้ โดยมีครูเป็นผู้แนะนำในการจัดกิจกรรม และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางกาย สติปัญญา ความรู้ อารมณ์ ที่เกิดจากการ ลงมือปฏิบัติที่หลากหลาย กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน และยังเน้นให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีประสบการณ์ตรง ความแตกต่างระหว่างบุคคลผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริงเรียนรู้อย่างมีความสุขได้พัฒนาเต็มศักยภาพรอบด้านมีทักษะแสวงหาความรู้ ความสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

5. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ Active Learning

การจัดการเรียนรู้ Active learning เป็นกระบวนการสอนอย่างหนึ่ง แปลตามตัวก็ คือ เป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ หรือการลงมือทำซึ่ง “ความรู้” ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องได้มีโอกาสลงมือกระทำ มากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว อีกทั้งให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า (การทบทวนเพื่อศิษย์เป็นหน้าที่ครู, 2562)

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Active Learning) ครอบคลุมวิธีการจัดการเรียนรู้หลากหลายวิธี เช่น 1) การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning) 2) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) 3) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) 4) การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) 5) การเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning) 6) การเรียนรู้การบริการ (Service Learning) 7) การเรียนรู้จากการสืบค้น (Inquiry-Based Learning) 8) การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery Learning) การเรียนรู้แบบใฝ่รู้ (Active Learning) เป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะความคิด ระดับสูงอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์สังเคราะห์และประเมินข้อมูลในสถานการณ์ใหม่ได้ดีในที่สุดจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจนสามารถชี้นำตลอดชีวิตในฐานะผู้ฝึกฝนการเรียนรู้ ธรรมชาติของการเรียนรู้แบบ Active Learning ประกอบด้วยลักษณะสำคัญต่อไปนี้ (ครูบ้าน นอกดอทคอม) 1) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้น้อยลง และพัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียน 2) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่านั่งฟังเพียงอย่างเดียว

นรรีซต์ ฝืนเชียร (2562) กล่าวว่า Active Learning นับเป็นสิ่งที่ ถูกกล่าวถึงมากที่สุดในการศึกษาช่วงศตวรรษที่ 21 นี้ ด้วยเพราะเป็นแนวจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และตอบสนองต่อการพัฒนาของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยความหมายของ Active Learning (การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ) นั้น หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถ

เข้าใจและเรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยผ่านการกระทำและร่วมมือกันระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากสมมติฐาน 2 ประการ อันได้แก่

1. การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์
2. แต่ละคนมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน Active Learning สามารถแบ่งออก

ได้เป็น 2 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 กระบวนการเรียนรู้แบบ Passive Learning ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดจากการฟัง การท่องจำ การเห็น การรับชม ตามลำดับซึ่งกระบวนการเรียนรู้แบบ Passive Learning นี้ จะเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดของผู้สอนเป็นหลัก ซึ่งวิธีการ เหล่านี้สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ไม่เกิน 50%

ระดับที่ 2 กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้แก่ การพูดคุยแสดงความคิดเห็น และการลงมือปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning นั้น จะเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง จากการประสานงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน โดยมีผู้สอนคอยชี้แนะและให้คำแนะนำ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ นับเป็นขั้นที่สูงกว่า Passive Learning ทำให้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ถึง 90%

6. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ Experiential Learning

ประสบการณ์เป็นแหล่งที่มาของการเรียนรู้และเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดความคิด ความรู้และการกระทำต่าง ๆ โคลบ (Kolb, 1984) ได้เสนอวัฏจักรของกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการรับรู้รูปธรรม (Concrete Experience-CE) ขั้นการสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective Observation-RO) ขั้นการสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization-AC) และขั้นการทดลองประยุกต์หลักการไปใช้ในสภาพใหม่ (Active Experimentation-AE)

การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หมายถึง การดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายโดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ (experience) ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรารู้ก่อนและให้ผู้เรียนสังเกตทบทวนในสิ่งที่เกิดขึ้นและนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาคิดพิจารณาไตร่ตรองร่วมกันจนกระทั่งผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสมมุติฐานต่าง ๆ ในเรื่องที่เรารู้แล้วจึงนำความคิดหรือสมมุติฐานเหล่านั้นไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ต่อไป

1. ผู้สอนมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (learning experience) ที่เป็นรูปธรรมในเรื่องที่เรารู้ให้ผู้เรียนได้ลงไปประสบด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนมีการสะท้อนความคิด (reflect) และอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมาหรือเกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้

3. ผู้เรียนมีการสร้างความคิดรวบยอดหลักการสมมุติฐานจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้น
4. ผู้เรียนมีการนำความคิดรวบยอดหลักการสมมุติฐานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ
5. ผู้สอนมีการติดตามผลและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนผลการทดลองประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้หรือปรับเปลี่ยนความคิดหลักการสมมุติฐานตาม
6. ผู้สอนมีการวัดและประเมินผลโดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองของผู้เรียนประกอบการประเมินของผู้สอนด้วย

7. แนวคิดการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning)

1. การเรียนเรื่องใด ๆ ก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับบริบทของเรื่องนั้น ๆ การเรียนรู้โดยคำนึงถึงบริบทสิ่งแวดล้อมเป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับความเป็นจริง จึงสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. สภาพการณ์จริง ปัญหาจริง เป็นโลกแห่งความเป็นจริงซึ่งทุกคนจะต้องเผชิญ ดังนั้นการให้ผู้เรียนได้ประจักษ์กับสภาพจริงปัญหาจริงจึงเป็นโอกาสที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความเป็นจริง
3. การเรียนรู้ความเป็นจริงของจริงเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายเพราะสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้ อยากเรียนรู้
4. การให้ผู้เรียนเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหาจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตจำนวนมาก

การเรียนรู้ตามสภาพจริงนั้นตามหลักการแล้วควรเป็นการเรียนรู้ที่ไม่แยกออกจากบริบท (context) เป็นการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งตามสภาพและบริบทจริงไม่ดึงเอาเรื่องนั้นออกจากบริบทที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตามในระยะหลังได้มีแนวคิดเพิ่มเติมว่าเราสามารถจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริงในห้องเรียนได้ หากสามารถจัดให้กระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ซึ่งเกิดขึ้นในสภาพจริงซึ่ง กอร์ดอน (Gordon, 1998, pp. 390-393) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบดังกล่าวไว้ดังนี้

1. ในการเรียนรู้ตามสภาพจริง บุคคลมักเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ เล็กบ้างใหญ่บ้าง และจะต้องคิดตัดสินใจ และลงมือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ตามสภาพจริง จึงต้องมีปัญหาการคิดการตัดสินใจ การกระทำ และผลของการคิด การตัดสินใจ
2. ในการเรียนรู้ตามสภาพจริง เมื่อมีปัญหาที่ต้องตัดสินใจแก้ไขบุคคลจะแสวงหาแนวทางการแก้ไขโดยใช้ทรัพยากรหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ตนมีอยู่หรือหามาได้ บุคคลจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่จะช่วยตนได้ในทางใดทางหนึ่ง จะใช้ทรัพยากรรอบตัว เช่น หนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหา ตามสภาพจริงไม่มีการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการที่นั่งเรียนกันเป็นแถวเหมือนสภาพในห้องเรียน

3. ในการเรียนรู้ตามสภาพจริง บุคคลใช้ความรู้ ทักษะ และเกิดความรู้สึกรู้หรือพัฒนา เจตคติไปพร้อม ๆ กันตามสภาพจริงบุคคลจะดำเนินการจัดการเมื่อเกิดปัญหาใด ๆ บุคคลจะต้องคิด ตัดสินใจ โดยใช้ความรู้ที่มีและแสวงหาข้อมูลที่เป็นต่อการตัดสินใจมาใช้และตัดสินใจกระทำ การอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนเองเห็นว่าดีที่สุด เหมาะสมที่สุดกับสถานการณ์ ซึ่งการตัดสินใจกระทำ นั้น ๆ จะส่งผลให้เกิดความรู้ ทักษะเจตคติอื่น ๆ ตามมาด้วย ดังนั้น การพัฒนาความรู้ ทักษะเจตคติ ต่าง ๆ ตามสภาพจริง จึงเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นในบริบทตามสภาพจริง ๆ นั้น

4. ในการเรียนรู้ตามสภาพจริงบุคคลจะเลือกรับรู้และเรียนรู้เฉพาะสิ่งที่มีความหมายกับ ตนเอง ซึ่งมักจะเป็นสิ่งที่บุคคลจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ทักษะในการเข้าใจผู้อื่น การอยู่ ร่วมกันกับผู้อื่น การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น ตามสภาพจริงบุคคลไม่ได้รับความรู้หรือเรียนรู้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามา

5. ในการเรียนรู้ตามสภาพจริง สิ่งทั้งหลายจะเชื่อมโยงกัน ความรู้ทักษะ เจตคติที่เรียนรู้ ในบริบทหนึ่ง จะได้รับการถ่ายโอนไปใช้ในบริบทอื่น ๆ และจะได้รับการปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปเรื่อย ๆ ดังนั้น การเรียนรู้จึงมีลักษณะของการพัฒนาเป็นเกลียว คือ จะมีการพัฒนาจากฐานเดิมเพิ่มขึ้นไป เรื่อย ๆ

6. ในการเรียนรู้ตามสภาพจริง เมื่อบุคคลกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งบุคคลมักจะได้รับข้อมูล ย้อนกลับว่าสิ่งที่ตนทำโรงบาลนั้น ดี - ไม่ดี เหมาะ - ไม่เหมาะ จากบุคคลที่เกี่ยวข้องซึ่งข้อมูลดังกล่าว ถือว่าเป็นมาตรฐานคุณภาพความเป็นจริงในชีวิตจริง (real - life standards of quality)

ดังนั้น หากผู้สอนไม่สามารถที่จะนำผู้เรียนไปเรียนรู้ตามสภาพจริงในบริบทจริงได้ ผู้สอนสามารถที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้เกิดขึ้นในห้องเรียนได้โดยการจัดสภาพ การเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีองค์ประกอบของการเรียนรู้เช่นเดียวกันกับที่เกิดขึ้นตามสภาพจริง กล่าวคือ ให้ผู้เรียนได้ประเชิญปัญหาที่เป็นจริง ได้คิด ได้แสวงหาข้อมูลที่จะใช้ในการตัดสินใจและ ได้ตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่ผู้เรียนจะได้รับผลการประเมินการกระทำของตนตาม มาตรฐานคุณภาพในชีวิตและมีโอกาสที่จะนำการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ทักษะเจตคติไปใช้ในบริบท อื่น ๆ และพัฒนาปรับปรุงต่อไปเรื่อยเรื่อย ซึ่ง กอร์ดอน (Gordon, 1998, p. 6) ได้นำเสนอแนวคิด ในการจัดกิจกรรมไว้สามระดับดังนี้

6.1 การจัดกิจกรรมการแก้ไขปัญหาท้าทายความสามารถทางวิชาการ (academic challenges) ได้แก่ การนำเนื้อหาสาระที่ต้องการสอนมาปรับเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบของปัญหาแล้ว ให้ผู้อื่นเผชิญปัญหาได้ร่วมมือกันหาทางแก้ไขแสวงหาข้อมูลนำข้อมูลทางวิชาการมาใช้ในการตัดสินใจ ตัดสินใจลงมือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งและประเมินด้วยมาตรฐานคุณภาพในชีวิตจริง

6.2 การจัดกิจกรรมสวมบทบาทในสถานการณ์จำลอง ได้แก่ การนำเสนอหาสาระที่ต้องสอนมาจัดทำเป็นสถานการณ์จำลองที่สะท้อนความเป็นจริงมีชีวิตจริงแล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทใดบทบาทหนึ่งและลงมือไปเล่นในสถานการณ์จำลองนั้นซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาใช้ความรู้และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าใจสภาพสถานการณ์และชีวิตจริง

6.3 การจัดกิจกรรมเผชิญปัญหาตามสภาพจริง ได้แก่ การนำผู้เรียนไปประเชิญปัญหาจริงในบริบทจริงและรวมการศึกษาการเรียนรู้ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหานั้นตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแก้ไขปัญหานั้นและได้รับผลจากการกระทำนั้น ๆ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตร ถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ โดยลงไปสู่การปฏิบัติ หลักสูตรเปรียบเสมือนกรอบในการดำเนินการ จึงมีการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้หลักสูตรการศึกษาที่ใช้ในปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการปรับปรุงต่อยอดจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ได้ มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้มีความชัดเจนและเหมาะสมมากขึ้น โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยยึดมั่นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และมีทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพและให้เป็นกำลังของชาติต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. ความหมายของการศึกษา

ในส่วนของความหมายของการศึกษานั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

สุนทร สุนันท์ชัย (2532) ให้ความหมายของการศึกษาว่า การศึกษา หมายถึง การจัดกระบวนการให้บังเกิดผลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการวางแผนและเป็นไปโดยจงใจให้ได้รับสิ่งที่ตั้งใจจะให้เกิดขึ้น อันได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ

ธีระ รุญเจริญ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้างสรรคความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคม ทั้งสร้างความสมดุลและความกลมกลืนของการพัฒนาระหว่างด้านต่าง ๆ และยังสามารถกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. สร้างประชากรให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงชีวิต มีความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ

2. สร้างประชากรให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

3. สร้างประชากรให้เป็นผู้มีความรู้ มีปัญญา มีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและเพียงพอ สำหรับการดำรงชีวิตและพัฒนาตนเอง

4. สร้างประชากรให้เป็นผู้มีความรู้และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ มีความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับการงานอาชีพ มีความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการงานอาชีพ

วิชัย ตันศิริ (2539) ได้ให้ความหมายของ การศึกษา มี 2 ส่วน ที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม ฉะนั้น การศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องมีการจัดการเพราะการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้ ดังกล่าวจะต้องเป็นไป เพื่อความเจริญงอกงามทางสังคม หากกระบวนการเรียนรู้มีผลตรงข้าม ก็มีใช้การศึกษาตามความหมายนี้

2. การศึกษา คือ การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ จากสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการวิจัยการศึกษาค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสร้าง ความรู้ต่อไป

วิจิตร ศรีสอาน (2523 อ้างถึงใน ชูติมา มั่นเหมาะ, 2562) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษา คือ การสร้างสมความรู้ประสบการณ์และนำไปสู่การถ่ายทอดแก่นุชย์ ให้เกิดกระบวนการ พัฒนาทั้งร่างกายและสติปัญญา เพื่อแก้ปัญหาให้เกิดความเจริญทางจิตใจและร่างกาย การศึกษาจึงมีความหมายทั้งกว้างและลึกกว่าการเรียนหนังสือในโรงเรียน รวมถึงการศึกษา นอกเหนือจากตำรา มิใช่การเรียนรู้นี้ในเนื้อหาวิชาแต่เป็นการเรียนที่ได้นำความคิดให้บุคคลเกิดการพัฒนาความสามารถ ของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตัวชี้วัด และสาระ การเรียนรู้แกนกลาง

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดีและธำรงรักษา พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตในสังคม

มาตรฐานที่ 2.1 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรฐานที่ 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบันในความสัมพันธ์ และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และความสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมไทย กฎมณเฑียรบาลไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะโลกกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกัน ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วิถีการดำเนินชีวิต มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

1. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ยิ่งขึ้น
2. เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรมจริยธรรมปฏิบัติตามหลักธรรม ของศาสนาที่ตนนับถือ มีค่านิยมอันพึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขรวมทั้งมีศักยภาพ เพื่อการศึกษาต่อในระดับสูงตามความประสงค์ได้

3. มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยความภูมิใจในความเป็นไทยประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. มีนิสัยที่ดี ในการบริโภคเลือกและตัดสินใจบริโภค ได้อย่างเหมาะสมมีจิตใต้สำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทยและสิ่งแวดล้อมมีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติมุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม

5. มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเองที่นำตนเองได้และสามารถ แสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้บนฐานชุมชน

1. ความหมายของกิจกรรมการเรียนรู้

สภาพการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ เข้าใจ เกิดการเรียนรู้ซึ่งเป็นการพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

2. องค์ประกอบของกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้สอน

เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการที่จะแปลมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ที่เป็นตัวหนังสือให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม น่าสนใจ และมีกระบวนการเรียนรู้หลากหลายวิธี อย่างอิสระ จะต้องรู้จักเลือกปรับปรุงเทคนิคและวิธีการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียนโดยไม่ใช้วิธีการเดียว ควรมีการตัดแปลงและเลือกใช้วิธีการให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาในแต่ละเรื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

ผู้เรียน

เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคน มีความแตกต่างกันทั้งบุคลิกภาพ สติปัญญา ความถนัด ความสนใจและความสมบูรณ์ของร่างกาย ผู้เรียนควรมีโอกาสร่วมคิด ร่วมวางแผนในการจัดการเรียนการสอน และมีโอกาสเลือกวิธีเรียนได้อย่างหลากหลาย ตามความเหมาะสมภายใต้การแนะนำของผู้สอน

เนื้อหาวิชาต่าง ๆ

ซึ่งผู้สอนจะต้องจัดเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์กัน มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมของการจัดการเรียนรู้

สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

ได้แก่ อุปกรณ์ช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้

ผู้สอนต้องมีวิธีการที่จะจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางวิชาการ เช่น จัดห้องชวนคิด ห้องกิจกรรมวิทยาศาสตร์ จัดระบบนิเวศจำลอง จัดบริเวณโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ทางชีววิทยา ธรณีวิทยา ฯลฯ มีการดัดแปลงห้องเรียนให้นักเรียนทำกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้ดี และจัดกิจกรรมที่เอื้อให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

2. รูปแบบการจัดการศึกษา

รูปแบบการจัดการศึกษา ได้มีผู้เสนอแนวคิดไว้หลายลักษณะด้วยกันโดยมีหลักการ และสาระสำคัญที่มีความสอดคล้องกัน กล่าวคือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 15 (วิชัย ต้นศิริ, 2539) ได้กำหนดรูปแบบการจัดการศึกษาไว้ 3 รูปแบบ คือ

2.1 การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผลมีเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2.2 การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนด จุดมุ่งหมาย รูปแบบการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษาการวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไข สำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ทางกายภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

ประวัติพระนางจามเทวี

พระราชประวัติของพระนางจามเทวีวงศ์ ตั้งแต่ต้นจนได้รับทูลเชิญเสด็จมาเสวยราชสมบัติ เป็น พระปฐมบรมกษัตริย์แห่งนครหริภุญไชย พร้อมทั้งกล่าวถึงพระราชวงศ์ของพระนางโดยตลอด นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงภูมิประเทศ สถานที่ และชุมชนต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือในสมัยอาณาจักรหริภุญไชย โดยเฉพาะในเขตจังหวัดลำพูน ลำปาง และจังหวัดเชียงใหม่บางส่วน อาจกล่าวได้ว่าจามเทวีวงศ์ เป็นตำนานและพงศาวดารหนึ่งของดินแดนแถบนี้ ที่จัดเป็นตำนานเพราะเนื้อหาของเรื่องแสดงถึงกิจการ อันมีแต่ปางหลัง ที่กล่าวถึงการสร้างเมืองหริภุญไชย และเขลางค์นคร ส่วนที่จัดเป็นพงศาวดารนั้น โดยเหตุที่เนื้อเรื่องกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของราชวงศ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับชาติบ้านเมือง ในการครองเมืองหริภุญไชยของพระนางจามเทวี และพระเจ้ามหันตยศ จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าอาทิจจราช จากการศึกษาเบื้องต้นทำให้ทราบถึงการปกครองประเทศในอาณาจักร

ทริภุชไชย และเรื่องราวการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในดินแดนแถบนี้ โยงไปถึงตำนานพระนางจามเทวี และการก่อตั้งชุมชนต่าง ๆ ในบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงตอนล่างด้วย (อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2558, น. ก-ค)

ประวัติผาสามเงา

จากคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ให้ฟังว่า เมื่อฤๅษีสฤงคารและฤๅษีสฤงคารันต์ได้สร้างเมืองทริภุชไชย (คือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) เสร็จแล้วได้ตั้งแต่งตั้งทูตไปทูลขอพระนางจามเทวีวงศ์ราชธิดาของพระเจ้าพนรัตน์ กษัตริย์แห่งกรุงละโว้ (ลพบุรีในปัจจุบัน) ให้ขึ้นมาครองนครทริภุชไชย พระเจ้าพนรัตน์ทรงอนุญาต พระนางจามเทวีวงศ์จึงพร้อมด้วยพระประยูรญาติพระเถรานุเถระสมณะชีพราหมณ์และบรรดาเหล่าเสวกามาตย์ราชบุโรหิต รวมทั้งข้าทาสบริวารทั้งปวงได้เสด็จออกจากกรุงละโว้โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นมาตามลำน้ำปิงครั้งขบวนเสด็จมาถึง ณ บริเวณซึ่งพระสามเงาประดิษฐานอยู่ในปัจจุบัน เกิดอาเพศขึ้นฉับพลัน นั่นคือมีฟ้าคะนองพายุโหมกระหน่ำอย่างแรง ทั้งบนฟ้าอากาศก็มีมืดครึ้มไปทั่วฝนตกมาอย่างหนักเห็นเหตุให้ขบวนเสด็จตกอยู่ในอันตรายไม่สามารถเคลื่อนขบวนต่อไปได้ เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรเหตุการณ์อันวิปริตผิดปกติ ดังนั้นจึงยกพระหัตถ์อธิษฐานกำพันบั้งเกิดอสุนีบาต (ฟ้าผ่า) และแล้วเหตุอาเพศทั้งปวงก็อันตรธานไปสิ้นพร้อมกันนั้นได้มีเงาพระพุทธรูปปรากฏขึ้นที่หน้าผาแห่งนี้จำนวน 3 เงา เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรศุภนิมิตมงคลอันมหัศจรรย์ ดังนั้น ก็ทรงโสมนัสปีติยินดียิ่งนัก จึงมีพระเสาวนีย์รับสั่งให้ขบวนพยุหยาตราหยุดพักแรมอยู่ ณ บริเวณแห่งนี้ เพื่อทำการสมโภชเฉลิมฉลองถวายสร้างเป็นพุทธานุชาสิ้นเพล 3 ราตรี แล้วจึงเคลื่อนขบวนเสด็จมุ่งสู่นครทริภุชไชยต่อไป นับตั้งแต่นั้นมาชนทั้งหลายจึงเรียกสถานที่แห่งนี้ตามศุภนิมิตที่ปรากฏขึ้นว่า พระสามเงา สืบมาจนเท่าทุกวันนี้ (พระธรรมธมมปุณฺณ โฉมเจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา)

ผาสามเงา อยู่ในเขตอำเภอสามเงา จังหวัดตาก มีตำนานเล่าว่า พระฤๅษี 2 ตน ผู้สร้างเมืองทริภุชไชยหรือลำพูน ได้ทูลเชิญกษัตริย์จากเมืองละโว้หรือลพบุรี ขึ้นไปครองเมือง พระนางจามเทวีธิดากษัตริย์เมืองละโว้ ได้รับพระกรุณาจากพระบิดาให้ไปครองเมืองลำพูน ระหว่างที่พระนางจามเทวีเสด็จถึงหน้าผาแห่งนี้เกิดพายุใหญ่ ขบวนเสด็จจึงต้องหยุดพักริมฝั่งแม่น้ำปิง ซึ่งอยู่ใกล้หน้าผาแห่งนี้นานถึง 3 วัน 3 คืน พายุก็ไม่ยอมซา พระนางจึงต้องตั้งสัตยาธิษฐานว่า ถ้าพระนางจะได้ขึ้นครองเมืองทริภุชไชยก็ขอให้พายุฝนนั้นหายเถิด เมื่อสิ้นคำอธิษฐานแล้วพายุก็หายไป ปรากฏเงาพระพุทธรูปสามพระองค์ที่หน้าผาริมแม่น้ำปิง พระนางจามเทวีและขบวนเสด็จจึงเดินทางต่อไปถึงเมืองลำพูนได้อย่างปลอดภัย หน้าผาแห่งนี้จึงมีชื่อเรียกว่า ผาสามเงา สืบจนมาถึงทุกวันนี้ (สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดตาก, 2562, น. 81)

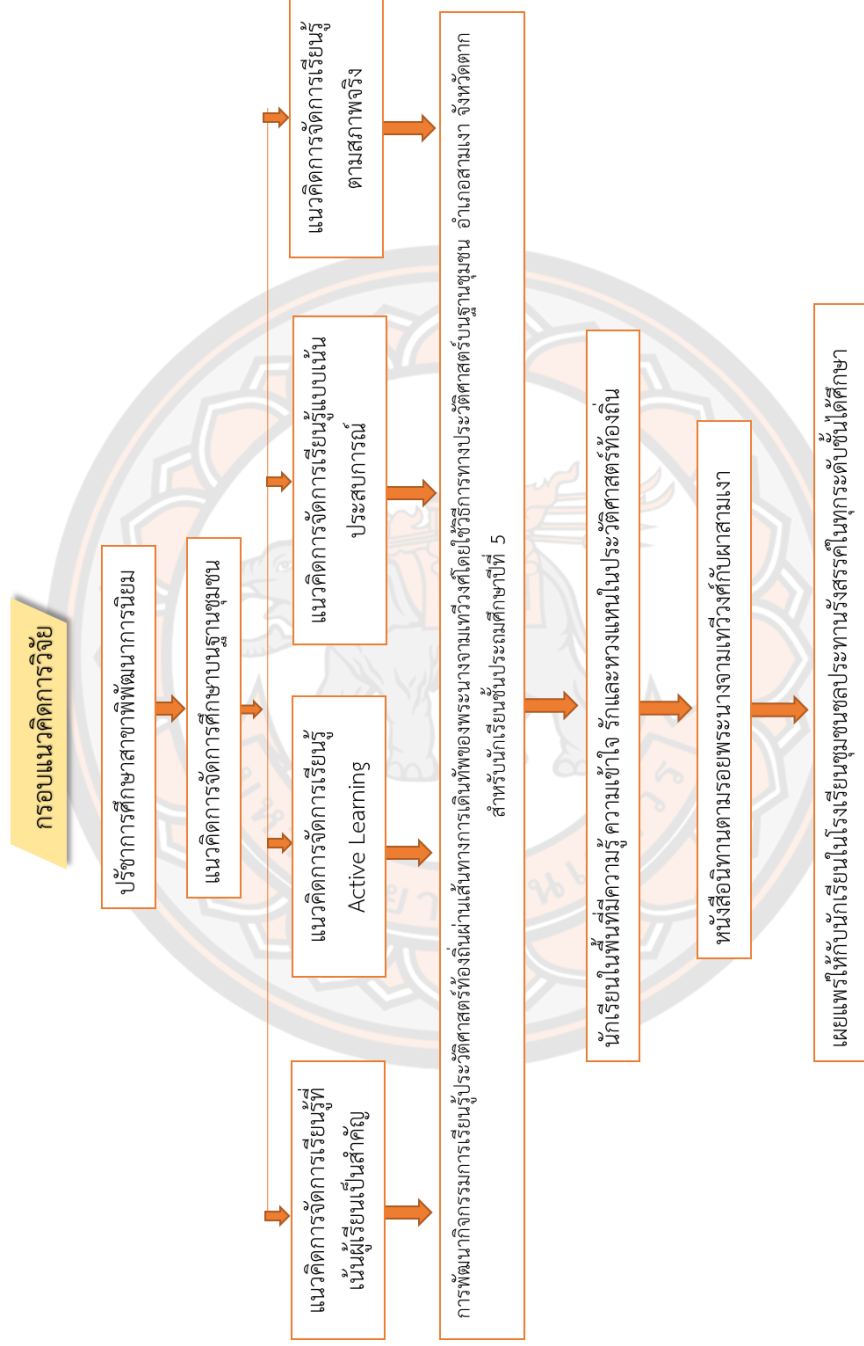
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน สำหรับผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในวัยนี้ควรให้ความสำคัญการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งต้องสอดคล้องกับตัวชีวิตและตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน บทบาทของครูผู้สอนถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนที่ครูผู้สอนมีส่วนสร้างสรรค์ออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจนรวมทั้งครูต้องมีทัศนคติที่ดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครูเพื่อถ่ายทอดความรู้และความสามารถให้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญ ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก คือ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นมีความหมายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและแก้ไขปัญหาได้

ในการจัดกิจกรรมนันทศิลป์น้อยย่อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร ครูผู้สอนทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกและเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีแรงบันดาลใจให้เกิดการเรียนรู้ตลอดการทำกิจกรรม ซึ่งแน่นอนที่ผลลัพธ์จะเกิดกับตัวผู้เรียนเอง โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์เกมเข้ามาใช้ในการทำกิจกรรม ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นการสอน การมอบหมายงาน และขั้นการประเมินผล รวมทั้งมีการบูรณาการเข้ากับรายวิชาภาษาไทย ศิลปะ และวิชาภูมิศาสตร์โดยเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้อย่างรอบด้าน และมีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน จากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบและไม่ชอบ รวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในการเรียนรู้ และยังสามารถสร้างความคิดรวบยอดเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานต่อการทำกิจกรรมการเรียนรู้ (ชุตินา มั่นเหมาะ, 2562)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (THE DEVELOPMENT OF LOCAL HISTORY LEARNING ACTIVITIES ON THE QUEEN CHAMDHEVI MARCH USING COMMUNITY-BASED HISTORICAL APPROACH FOR GRADE 5 STUDENTS IN SAM NGAO DISTRICT, TAK PROVINCE) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เกณฑ์การเลือกกลุ่มเป้าหมายจากนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การตรวจสอบข้อมูล

ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและปรัชญา จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี ในบทที่ 2 ผู้วิจัยจึงออกแบบวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล โดยมุ่งเน้นศึกษาเพื่อการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน และวิเคราะห์ผลการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งเป็นผลทำให้ผู้เรียนได้รับองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้ นำไปเป็นแนวทางในการเสริมศักยภาพการเรียนรู้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับในด้านการจัดการศึกษา นำไปเป็นแนวทางในการสนับสนุนและพัฒนาศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมและจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความพร้อมที่จะให้ข้อมูลได้ โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม จำนวน 31 คน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเภา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย อำเภอสามเภา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเภา อำเภอสามเภา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้ให้ความรู้ จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 5 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 1 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเภา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน มีจำนวนทั้งหมด 1 ห้องเรียน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ อำเภอสามเภา จังหวัดตาก รายวิชาประวัติศาสตร์ 2) นักเรียนอยู่ในความรับผิดชอบของครูผู้สอน จำนวน 1 ห้องเรียน 3) นักเรียนมีเวลา เหมาะสมกับการเข้าร่วมกิจกรรม 4) นักเรียนมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม 5) นักเรียนเข้าร่วมชุมนุมเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านภาพยนตร์

โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากการเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ไทย ภาคเรียนที่ 1 โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับ บริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น ในการศึกษาให้นักเรียนชั้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่ม เพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย อำเภอสามเภา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับ บริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น ในการศึกษาให้นักเรียนชั้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จึงได้ โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา อำเภอสสามเงา
จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน

ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่เชื่อมโยงกับบริบทสาระการเรียนรู้ของท้องถิ่น ในการศึกษานักเรียนชั้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา จังหวัดตาก ปีการศึกษา 2564 โดยการสอบถามบุคคลในกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็น ความเชื่อ ทศนคติ แนวคิด โดยคำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยหรือผู้เข้าร่วมวิจัย

กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้ให้ความรู้ คัดเลือกจากเป็นกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ในส่วนของประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่ต่าง ๆ ในเขตสามเงา ได้แก่

1. ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลสามเงา อำเภอสสามเงา จังหวัดตาก จำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มี ประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจและสามารถให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้งที่สุด และเห็นความเปลี่ยนแปลง จากอดีตสู่ปัจจุบันจนชาวบ้านขนานนามว่า “ประชาชนชาวบ้าน” และสามารถให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ บอกเล่าเกี่ยวกับแหล่งประวัติศาสตร์ในเขตสามเงา
2. ชาวบ้าน โดยเป็นชาวบ้านใน ตำบลสามเงา อำเภอสสามเงา จังหวัดตากจำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็น บุคคลที่มีถิ่นฐานอาศัยมาโดยกำเนิด
3. เจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา (วัดสามเงา) บ้านหนองโสน ตำบลย่านรี อำเภอสสามเงา จังหวัดตาก จำนวน 1 รูป โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ และยังเป็นเจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา (วัดสามเงา)

กลุ่มที่ 5 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ทำงานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จำนวน 1 คน ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จำนวน 1 คน ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย จำนวน 1 คน และครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านสามเงา จำนวน 1 คน โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกจากตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและตำแหน่งครูผู้สอน เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้ให้ข้อมูลและสังเกตการณ์

2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการใช้แนวคำถามเป็นการสัมภาษณ์โดยตรงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกำหนดเป็นแนวคำถามปลายเปิด คำถามจะถูกถามในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์แบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมมีโอกาสพูดคุยและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระระหว่างผู้วิจัยในการตอบคำถาม

3. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงาเป็นการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอนบนฐานชุมชนการเรียนรู้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ปีการศึกษา 2564 โดยใช้ฐานการเรียนรู้เป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ ผู้เรียนทุกคนจะจับฉลากบอลสีมัทศจรีย์ เพื่อแบ่งกลุ่มการทำกิจกรรมการเรียนรู้โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มในการทำกิจกรรมในฐานการเรียนรู้

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ของฉันท

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 เส้นทางการเดินทัพทางชลมารค

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 จี๊ซอผาสามเงากับกาลเวลา

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 Mind map เล่าเรื่อง

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ผาสามเงาในความทรงจำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ได้แก่ หนังสือเอกสารท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทสัมภาษณ์ของผู้เกี่ยวข้องเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชนอำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเปิดกว้าง โดยผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

2. วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลและความรู้ผ่านวิดีโอการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชนอำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับกลุ่มเป้าหมาย ซักถามและจดบันทึกข้อมูล เพื่อสังเกตพฤติกรรม

กรรมการเข้าร่วมฐานกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งอาจจัดบันทึกในระหว่างการสังเกตหรือในภายหลังก็ได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลละเอียดครบถ้วน

3. วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกำหนดใช้คำถามปลายเปิดแบบเจาะลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ่งเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลหลัก นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ โรงเรียนชุมชนชลประหารังสรรค์ ผู้ให้ความรู้ ผู้มีประสบการณ์ด้านการสอนประวัติศาสตร์ และนำผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย คือ เพื่อพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน แล้วนำมาเสนอต่อการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อวิเคราะห์ พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน

4. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงาโดยใช้ฐานการเรียนรู้เป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ ใช้เวลาทั้งหมด 3 ชั่วโมง มีทั้งหมด 5 ฐานการเรียนรู้ แต่ละฐานใช้เวลา 30 นาที ผู้เรียนจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 4 คน โดยผู้เรียนทุกคนจะได้รับสมุดคู่มือในการทำกิจกรรมและใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน เป็นฐานการเรียนรู้ รวมทั้งผู้เรียนจะเป็นผู้สังเกตและสำรวจในแต่ละฐานการเรียนรู้และจัดบันทึก ในสมุดเพื่อตอบคำถามให้เรียบร้อยตามระยะเวลาที่ได้กำหนดให้ จากนั้นแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนจับฉลาก ลูกบอลมหัศจรรย์ เพื่อจะได้เริ่มการทำกิจกรรมการตอบคำถามเพื่อรับงาน และรับป้ายกิจกรรม ในฐานการเรียนรู้ที่ 1 โดยให้กลุ่มผู้เรียนศึกษาหาความรู้จากใบกิจกรรมโดยช่วยกันระดมสมองเพื่อหาคำตอบ หลังจากนั้นเมื่อกลุ่มผู้เรียนได้ตอบคำถามในกิจกรรมถูกต้อง ในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อจะไปเรียนรู้และทำกิจกรรมในฐานการเรียนรู้ที่ 2, 3, 4 และ 5 เมื่อนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มได้เรียนรู้จนครบทุกฐานแล้ว ครูที่เป็นฐานหลักจะรวบรวมนักเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อเก็บงานและให้เวลานักเรียนได้ทำการปรึกษาหารือกันในการทำแบบบันทึกกิจกรรมและแก้ไขเพิ่มเติม จากนั้นครูที่รับผิดชอบจะนำลูกบอลมหัศจรรย์ กล่องที่ 2 มาให้ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มจับฉลาก เพื่อรับงานไปทำสมุดนิทานเกี่ยวกับเรื่องเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์และผาสามเงา บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมา และสิ่งมหัศจรรย์ที่พบเจอเพื่อสร้างสมุดนิทาน ซึ่งในระหว่างการทำกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวจะมีคะแนนเป็นสิ่งกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม คะแนนดังกล่าวคือ คะแนนในสมุดนิทานที่นักเรียนออกแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปลง (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปลงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากนวัตกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ มีส่วนร่วมในการให้ความรู้และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักพร้อมสนทนาร่วมกันเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้ หลังจากนั้นจะนำเสนอรายงาน

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาอิสระกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อให้เกิดถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาเชิงทฤษฎีที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสังเกตการณ์ ซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในการวิจัย

ตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อให้เกิดความถูกต้องด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าจากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยใช้การสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสาร หรือทำการซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อความแน่นอนว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นจึงจำแนกข้อมูลออกเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการศึกษา

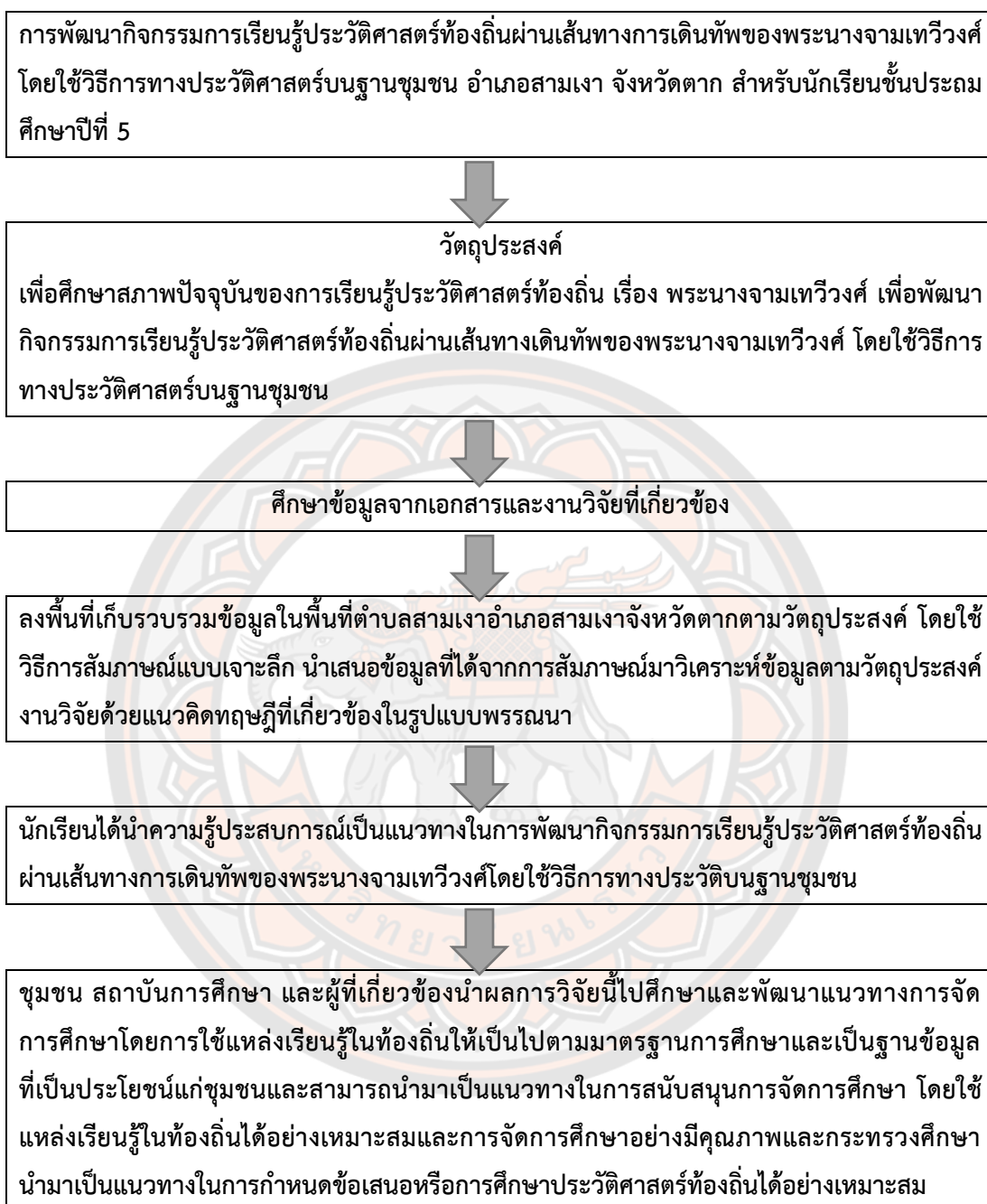
ตาราง 1 วิธีการดำเนินงานวิจัย

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ (Field notes)	แนวทางในการบันทึกภาคสนาม ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1. กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน - กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน - กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเงา ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน 2. กลุ่มผู้ให้ความรู้ - ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลสามเงา จำนวน 1 คน - ชาวบ้านในเขตตำบลสามเงา จำนวน 1 คน - เจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา จำนวน 1 คน 3. กลุ่มครูผู้รับผิดชอบการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน	ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) จากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดหรือบันทึกพรรณนา ซึ่งการวิเคราะห์ตีความแบบพรรณนา (Analytical Description) ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมกันสนทนาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ การวิจัยและรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์	การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านทาง การเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ บนฐานชุมชน
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์	บนฐานชุมชน			

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
แนวทางการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)		<ul style="list-style-type: none"> - ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จำนวน 1 คน - ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปวย จำนวน 1 คน - ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนบ้านสามเภา จำนวน 1 คน 		
แนวทางการสังเกต แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)		<ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชลประทานรังสรรค์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน - กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปวย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน - กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามเภา ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน 		

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	<p>แนวคำถาม</p> <p>ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)</p>	<p>1. กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน</p> <ul style="list-style-type: none"> - กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปวย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน - กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสามแฉก ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน <p>2. กลุ่มผู้ให้ควมรู้</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนผู้ชาวบ้านในเขตตำบลสามแฉก จำนวน 1 คน - ชาวบ้านในเขตตำบลสามแฉก จำนวน 1 คน - เจ้าอาวาสวัดป่าพระสามแฉก จำนวน 1 คน <p>3. กลุ่มครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จำนวน 1 คน - ครูผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ จำนวน 1 คน 		

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
	แนวคำถาม	กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน		
	ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)	ชุมชนชลประทานรังสรรค์ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 8 คน		
	กิจกรรมการเรียนรู้	กลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน		
	ประวัติศาสตร์	ชุมชนชลประทานรังสรรค์ ปีการศึกษา 2564		
	ท้องถิ่นผ่านเส้นทาง	จำนวน 8 คน		
	การเดินทาง			
	พระนางจามเทวีวงศ์			
	ถึงผาสามเงา			

ภาพ 3 สรุปขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ และเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดหรือบันทึกพรรณนา (Analytic Description) สำหรับผลการวิจัยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยผู้วิจัยได้แบ่งผลวิจัยออกเป็นสองประเด็นหลัก ประกอบด้วย กระบวนการการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชนการเรียนรู้และผลการจัดการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยขอบเขตของเนื้อหาได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้านครูผู้สอน (Teacher) ผู้เรียน (Student) เนื้อหา (Content) สื่อการสอน (Instructional) จัดการเรียนรู้ (Learning management) ดังต่อไปนี้

1. ด้านครูผู้สอน (Teacher)

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการจัดการเรียนของรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยการสัมภาษณ์ จากครูผู้สอนและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุยและโรงเรียนบ้านสามเงา ที่อยู่ในเขตเทศบาลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก (โดยใช้การสัมภาษณ์ออนไลน์เนื่องเกิดการระบาดของโรคเชื้อไวรัส COVID-19 และนโยบายของทางเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 1 จึงไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้าโรงเรียนในแต่ละพื้นที่ เพื่อความสะดวกและปลอดภัยของครูผู้สอนและนักเรียนในสถานศึกษาจึงต้องใช้การสัมภาษณ์ออนไลน์) พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่จะใช้เนื้อหาที่เน้นการจัดการเรียนการสอนตามหนังสือที่ครูแต่ละท่านมี และเนื้อหาในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังขาดการเข้าถึงและยังไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรมมากนัก ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์และนักเรียนที่เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ พบประเด็นปัญหาสำคัญดังนี้

ชั่วโมงสอนที่มีเวลาจำกัดใน 1 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ จากโครงสร้างเวลาเรียนที่กำหนด ให้เรียนวิชาประวัติศาสตร์เพียงหนึ่งคาบเรียนต่อสัปดาห์จึงไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนและอาจยากเกินไปสำหรับการจัดการเรียนรู้ที่ต้องใช้วิธีการที่หลากหลายในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน และอาจยากเกินไปสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเวลาสอนที่มีจำกัดนี้เป็นปัญหาให้ครูผู้สอนเกิดความหนักใจในเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่มีปริมาณมากและบางเนื้อหาเป็นเรื่องที่ไม่ได้อยู่ใกล้ตัวของผู้เรียน ทำให้ครูผู้สอนมักต้องใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยการบรรยาย การเล่าเรื่อง รวมทั้งการเปิดสื่อ DLIT ให้กับผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นภาพเสมือนของจริงให้ได้มากที่สุด ให้ผู้เรียนได้เกิดอารมณ์ในการเรียน และครูผู้สอนสอนทันต่อเนื้อหา ผู้เรียนได้เรียนจบตามเนื้อหาอย่างรวดเร็วทันต่อเวลาในแต่ละชั่วโมง ด้วยเหตุที่ว่า การถ่ายทอดเนื้อหาให้ได้มากที่สุด ในเวลาที่จำกัด ตามหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานให้ได้ครบตามมาตรฐานตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ที่กำหนด

ขาดครูผู้สอนที่มีความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ขาดความเชี่ยวชาญ และปัญหา ด้านความพร้อมของครูผู้สอนซึ่งครูผู้สอนสังคมศึกษาที่ต้องรับผิดชอบภาระงาน 4 ฝ่ายในสถานศึกษา สอนหลายสาระ จึงทำให้ไม่ได้ลงลึกด้านประวัติศาสตร์โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องราวที่ใกล้ตัวของผู้สอน

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจะให้การสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แล้วก็ตามแต่ยังพบว่าครูผู้สอนส่วนหนึ่งจะจัดการเรียนรู้รูปแบบบรรยาย ประกอบการชมคลิปวิดีโอ การใช้โปรแกรมนำเสนอแบบ Power Point เพื่อแสดงเนื้อหา และการถามตอบ ให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วทันต่อเวลาในแต่ละชั่วโมง ด้วยเหตุผลที่ว่า ถ่ายทอดเนื้อหาให้มากที่สุดเวลาที่จำกัดตามหนังสือให้ได้ครบตามหลักสูตรและมาตรฐานตัวชี้วัดสาระ

การเรียนรู้ที่กำหนดซึ่งการเรียนรู้ลักษณะเช่นนี้ผู้เรียนไม่มีบทบาทมากนัก หรือที่เรียกว่า “ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง” (Teacher Center) ซึ่งแตกต่างจากการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่ผู้เรียนจะได้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมมากกว่า หรือที่เรียกว่า “ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง” (Student Center) อีกทั้ง ปัญหาด้านความพร้อมของครูผู้สอนที่จบโดยตรงในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ยังขาดแคลน ทำให้ครูผู้สอนขาดความรู้ในเชิงลึกดังรายละเอียดจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน พบว่า

...ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ในแต่ละคาบนั้นใช้เวลาค่อนข้างมากเนื่องจากโรงเรียนที่เราได้จัดการเรียนการสอนอยู่นั้นเป็นเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาจึงต้องใช้เวลามากปกติเพราะต้องสอนให้นักเรียนทำความเข้าใจในแต่ละเนื้อหาอย่างต่อเนื่องและทันต่อเวลาในส่วนของสื่อการเรียนการสอนที่ครูได้เลือกใช้นั้นก็จะมีในส่วนของสื่อ Power Point และคลิปวิดีโอต่าง ๆ มีการถามตอบระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนสลับกันไป รวมไปถึงตัวครูเองเป็นครูครูต่างถิ่นมีถิ่นที่อยู่อาศัยมาจากต่างอำเภอและจังหวัดอื่น ๆ ฟังได้เข้ามาบรรจุข้าราชการได้ 3 ปี จึงทำให้ไม่ทราบถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ตนเองอยู่ และเนื่องจากภาระงานที่เยอะ จึงทำให้ไม่สามารถรวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้ครบถ้วน และได้สอนนักเรียนตามตำราเรียน และมีการยกตัวอย่างพูดถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่บ้าง เพื่อให้นักเรียนได้รู้พอสังเขปเท่านั้น
(ครูผู้สอน 1, โรงเรียนบ้านสามเงา, 15 มีนาคม 2565)

...การสอนในไลน์วิชาประวัติศาสตร์นั้นครูได้สอนตามตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางกลุ่มสาระสังคมศึกษา เนื่องจากวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหามากครูจึงใช้สื่อ Power Point และคลิปวิดีโอต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนเพื่อให้ทันต่อเนื้อหาที่สอน และมีการทบทวนเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบรรยายพอสังเขป ให้ผู้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองว่า ผาสามเงา มีความเป็นมาอย่างไร

(ครูผู้สอน 2, โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย, 16 มีนาคม 2565)

...การเรียนรู้โดยตรงน่าจะตอบสนองต่อความสนใจของนักเรียนได้ดีกว่าการเรียนในห้องเรียนและยังเป็นการปลูกฝังให้ตระหนักถึงความเป็นไทยได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ใกล้ตัวจากท้องถิ่นของเราเอง

(ครูผู้สอน 3, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

นอกจากนี้ จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนโดยการสัมภาษณ์ครูและผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้เรียนในชั้นเรียนมีความหลากหลายทั้งมีความสามารถและความสนใจที่แตกต่างกัน ผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจต่อการเรียนในชั่วโมงเรียน ซึ่งจากการสัมภาษณ์มีจำนวนนักเรียนส่วนใหญ่ที่มีพฤติกรรม เช่น เหม่อลอย คุยเล่นและซึ่งจากการกระทำดังกล่าวเป็นลักษณะของการเบื่อกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์อีกทั้งผู้เรียนยังลงความเห็นว่าเป็นวิชาที่มีเนื้อหาข้อมูลมากจึงทำให้ผู้เรียนไม่เห็นคุณค่าในวิชาประวัติศาสตร์แต่จะให้ความสำคัญกับวิชาเพียงเพื่อใช้ในการทดสอบปลายภาคเท่านั้น ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูลของผู้เรียนในวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า

...หนูว่าเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในห้องมันน่าเบื่อและเนื้อหาก็เยอะใช้ความจำมาก ซึ่งหนูจำไม่ค่อยได้ แต่ถ้าไปข้างนอกได้เรียนรู้จากสถานที่จริง หนูว่าจะทำให้หนูจำได้ดีกว่าในการเรียนในหนังสือเรียน

(ผู้เรียน 1, โรงเรียนบ้านสามเงา, 15 มีนาคม 2565)

...หนูว่าการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าสนใจ แต่เนื้อหาก็เยอะมาก ใช้ความจำมาก ซึ่งบางครั้งหนูจำไม่ค่อยได้ แต่หนูก็อยากออกไปสัมผัสกับสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์

(ผู้เรียน 2, โรงเรียนบ้านสามเงา, 15 มีนาคม 2565)

...ผมว่าการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าสนใจ แต่เนื้อหาก็เยอะผมต้องใช้ความจำและความเข้าใจในแต่ละเนื้อหาเพราะการวิชาประวัติศาสตร์ แต่ถ้าเป็นไปได้ผมก็อยากออกไปสัมผัสกับสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์มากกว่าการเรียนในตำราเรียน

(ผู้เรียน 3, โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย, 16 มีนาคม 2565)

...หนูว่าการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าสนใจ แต่เนื้อหาก็เยอะหนูต้องใช้ความจำและความเข้าใจในแต่ละเนื้อหาสาระของวิชาค่อนข้างมากและตัวละครในแต่ละเนื้อหาก็มีความหลากหลายจึงต้องใช้ช่วงเวลามาแบ่งแยกเพื่อให้เข้าใจในสิ่งที่เรียน ซึ่งบางครั้งก็ทำให้เบื่อในการท่องทำ แต่หนูก็อยากออกไปสัมผัสกับสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์มากกว่าการเรียนในตำราเรียน

(ผู้เรียน 4, โรงเรียนอนุบาลบ้านท่าปุย, 16 มีนาคม 2565)

...ผมว่าวิชาประวัติศาสตร์ ก็ทำให้ผมได้รู้จักกับครอบครัวมากขึ้น เพราะได้ทำ โครงสร้างของครอบครัวเลยทำให้ผมรู้ว่าครอบครัวผมมีกี่คนใครบ้าง ทำให้ผมได้พูดคุยกับ พ่อ แม่ มากขึ้นและได้ฟังเรื่องราวความเป็นมาในอดีตของของถิ่นที่ผมอาศัยอยู่จากปู่ ย่า อีกด้วย

(ผู้เรียน 5, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

...หนูว่าวิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่ยากต้องท่องจำ ตอนเรียนก็ทำให้ง่วงนอน แต่บางครั้งก็สนุกแต่ก็แอบ งง ในเนื้อหา

(ผู้เรียน 6, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

...หนูว่าวิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่ยากมากเนื้อหาซับซ้อน ที่ผ่านมามันก็เรียน แบบ งง

(ผู้เรียน 7, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

2. ผู้เรียน (Student Center)

ผู้เรียนเองยังขาดองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพราะส่วนใหญ่ครูผู้สอน จะทำการสอนนักเรียนตามหนังสือที่ทางโรงเรียนเป็นผู้จัดซื้อให้ และนอกจากนี้ยังขาดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ส่งเสริมด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนดังรายละเอียดของการสัมภาษณ์ ดังนี้

...หนูว่าวิชาประวัติศาสตร์ เป็นวิชาที่ยากมากเนื้อหาซับซ้อน ที่ผ่านมามันก็เรียน แบบ งง

(ผู้เรียน 8, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

...ผมว่าวิชาประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะผมชอบดูภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ แต่ในเรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผมไม่ฟังเคยได้ยินและไม่รู้มาก่อนว่าที่อำเภอของเรา ก็มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพราะในการเรียนที่ผ่านมาจากหนังสือต่าง ๆ และก็จะเห็น แต่ประวัติศาสตร์จากที่อื่นจังหวัดอื่นว่าเค้ามีอะไรบ้างตามตำราเรียน

(ผู้เรียน 9, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

3. สื่อการสอน (Instructional)

ครูยังขาดการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่หลากหลาย โดยครูยังใช้สื่อการสอนเพียงแต่การใช้ Power Point, คลิปวิดีโอ และยังเป็น การบรรยายหน้าชั้นเรียนเท่านั้น ดังรายละเอียดของการสัมภาษณ์ ดังนี้

...สำหรับในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาหนูมักจะ ได้เรียนใน Power Point คลิปวิดีโอ และยังเป็น การบรรยายเท่านั้น เลยทำให้หนูไม่ค่อยเข้าใจเท่าไรเพราะเนื้อหาที่เยอะ

(ผู้เรียน 10, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

...อยากให้ทางโรงเรียนพาไปเรียนในสถานที่ทางประวัติศาสตร์จริง ๆ

(ผู้เรียน 11, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 17 มีนาคม 2565)

4. เนื้อหา (Content)

สำหรับเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากการสัมภาษณ์นักเรียนแล้วนั้นทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าเนื้อหาในการเรียนการสอนส่วนใช้ครูผู้สอน จะใช้เนื้อหาตามตำราที่ทางโรงเรียนเป็นผู้จัดหาให้ และนักเรียนยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกด้วยดังรายละเอียดของการสัมภาษณ์ ดังนี้

ภาพ 4 สัมภาษณ์ชุมชน 1 ตำบลย่านรี อำเภอสามเภา จังหวัดตาก

...จากคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ให้ฟังว่า เมื่อฤๅษีวาสุเทพและฤๅษีสฤงคารได้สร้างเมือง
 ทริภุญไชย (คือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) เสร็จแล้วได้แต่งตั้งทูตไปทูลขอพระนางจามเทวีวงศ์
 ราชธิดาของพระเจ้าันพรัตน์ กษัตริย์แห่งกรุงละโว้ (ลพบุรีในปัจจุบัน) ให้ขึ้นมาครองนคร
 ทริภุญไชย พระเจ้าันพรัตน์ทรงอนุญาต พระนางจามเทวีวงศ์จึงพร้อมด้วยพระประยูรญาติ
 พระเถรานุเถระสมณะชีพรามณ์และบรรดาเหล่าเสวกามาตย์ราชบุโรหิต รวมทั้งข้าทาส
 บริวารทั้งปวงได้เสด็จออกจากกรุงละโว้โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นมาตามลำน้ำปิง
 ครั้นขบวนเสด็จมาถึง ณ บริเวณซึ่งพระสามเงาประดิษฐานอยู่ในปัจจุบัน เกิดอาเพศขึ้น
 ฉับพลัน นั่นคือมีฟ้าคะนองพายุโหมกระหน่ำอย่างแรง ทั้งบนฟ้าอากาศก็มีตกริมไปทั่ว
 ฝนตกมาอย่างหนักเห็นเหตุให้ขบวนเสด็จตกอยู่ในอันตรายไม่สามารถเคลื่อนขบวนต่อไปได้
 เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรเหตุการณ์อันวิปริตผิดปกติ ดั่งนั้น จึงยกพระหัตถ์อธิษฐาน
 ก็พลันบังเกิดอสถิโรฆ (ฟ้าผ่า) และแล้วเหตุอาเพศทั้งปวงก็อันตรธานไปสิ้นพร้อมกันนั้น
 ได้มีเงาพระพุทธรูปปรากฏขึ้นที่หน้าผาแห่งนี้จำนวน 3 เงา เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตร
 ศุภนิมิตมงคลอันมหัศจรรย์ ดั่งนั้น ก็ทรงโสมนัสปีติยินดียิ่งนัก จึงมีพระเสาวนีย์รับสั่งให้
 ขบวนพยุหยาตราหยุดพักแรมอยู่ ณ บริเวณแห่งนี้ เพื่อทำการสมโภชเฉลิมฉลองถวายสร้าง
 เป็นพุทธบูชาสิ้นเวลา 3 ราตรี แล้วจึงเคลื่อนขบวนเสด็จมุ่งสู่นครทริภุญไชยต่อไป นับตั้งแต่
 นั้นมาชนทั้งหลาย จึงเรียกสถานที่แห่งนี้ตามศุภนิมิตที่ปรากฏขึ้นว่า พระสามเงา สืบมาจน
 เท่าทุกวันนี้ ซึ่งประวัติเหล่านี้ก็เป็นตำนานเรื่องเล่าที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา

(ชุมชน 1, 21 มีนาคม 2565)

ภาพ 5 สัมภาษณ์ผู้เรียน 1 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์

...หนูว่าการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าสนใจ แต่ในเรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหนูพึ่งเคยได้ยินและไม่รู้มาก่อนว่าที่อำเภอของเราก็มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วย จนได้มาเรียนกับคุณครูลูกพี่จึงทำให้หนูได้รู้จักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้รู้ว่ามีความเป็นมาอย่างไร

(ผู้เรียน 12, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 18 มีนาคม 2565)

...สำหรับหนู หนูว่าวิชาประวัติศาสตร์เนื้อหาเยอะมากเลย บ้างเรียนก็น่าสนใจบ้าง เรื่องหนูก็ไม่เข้าใจ ในเรื่องของช่วงเวลาต่าง ๆ

(ผู้เรียน 13, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 18 มีนาคม 2565)

...ผมว่าวิชาประวัติศาสตร์เนื้อหาเยอะมากเลย ผมไม่ชอบเลยที่ต้องมานั่งท่องจำในเรื่องของปี พ.ศ. ต่าง ๆ

(ผู้เรียน 14, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 18 มีนาคม 2565)

5. จัดการเรียนรู้ (Learning management)

จากคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ให้ฟังว่า เมื่อฤๅษีवासเทพและฤๅษีสูกกทันต์ได้สร้างเมืองทริภุญไชย (คือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) เสร็จแล้วได้ตั้งแต่งตั้งทูตไปทูลขอพระนางจามเทวีวงศ์ราชธิดาของพระเจ้าันพรัตน์ กษัตริย์แห่งกรุงละโว้ (ลพบุรีในปัจจุบัน) ให้ขึ้นมารองนครทริภุญไชย พระเจ้าันพรัตน์ทรงอนุญาต พระนางจามเทวีวงศ์จึงพร้อมด้วยพระประยูรญาติพระเถรานุเถระสมณชีพรามณ์และบรรดาเหล่าเสวกามาตย์ราชบุโรหิต รวมทั้งข้าทาสบริวารทั้งปวงได้เสด็จออกจากกรุงละโว้โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นมาตามลำน้ำปิงครั้งขบวนเสด็จมาถึง ณ บริเวณซึ่งพระสามเงาประดิษฐานอยู่ในปัจจุบัน เกิดอาเพศขึ้นฉับพลัน นั่นคือมีฟ้าคะนองพายุโหมกระหน่ำอย่างแรง ทั้งบนฟ้าอากาศก็มีตอร์นโดไปทั่วฝนตกมาอย่างหนักเห็นเหตุให้ขบวนเสด็จตกอยู่ในอันตรายไม่สามารถเคลื่อนขบวนต่อไปได้ เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรเหตุการณ์อันวิปริตผิดปกติ ดังนั้นจึงยกพระหัตถ์อธิษฐานก็พลันบังเกิดอสุนีบาต (ฟ้าผ่า) และแล้วเหตุอาเพศทั้งปวงก็อันตรธานไปสิ้นพร้อมกันนั้นได้มีเงาพระพุทธรูปปรากฏขึ้นที่หน้าผาแห่งนี้จำนวน 3 เงา เมื่อพระนางได้ทอดพระเนตรศุภนิมิตมงคลอันมหัศจรรย์ ดังนั้น ก็ทรงโสมนัสปีติยินดียิ่งนัก จึงมีพระเสาวนีย์รับสั่งให้ขบวนพยุหยาตราหยุดพักแรมอยู่ ณ บริเวณแห่งนี้ เพื่อทำการสมโภชเฉลิมฉลองถวายสร้างเป็นพุทธานุชาสิ้นเพล 3 ราตรี แล้วจึงเคลื่อนขบวนเสด็จมุ่งสู่นครทริภุญไชยต่อไป นับตั้งแต่นั้นมาชนทั้งหลายจึงเรียกสถานที่แห่งนี้ตามศุภนิมิตที่ปรากฏขึ้นว่า พระสามเงา สืบมาจนเท่าทุกวันนี้ ซึ่งประวัติเหล่านี้

ก็เป็นตำนานเรื่องเล่าที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา ครูผู้สอนมีการศึกษาเนื้อหาที่ถ่องแท้หาข้อมูลที่หลากหลายเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นฐาน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน ในชั้นเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้

...ลุงยินดีที่จะจัดการเรียนการสอนร่วมกันโรงเรียน เพราะจะได้อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ลูก ๆ หลานของลุงได้รับฟังและสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งที่ดีงามต่อไป สำหรับกิจกรรม อาจจะเป็นกับทำกิจกรรม ทำงานร่วมกับชุมชนก็ได้ ลุงยินดีที่จะช่วยอย่างเต็มที่

(ชุมชน 2, 21 มีนาคม 2565)

...สำหรับผมควรมีการจัดการเรียนสอนที่เน้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้ลูกหลานของเราได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนและท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่ เช่น ชื่อ ที่มา ตำบล อำเภอ เกิดจากอะไรทำไมถึงมีการเรียกชื่อนั้นเพราะอะไร

(ชุมชน 3, 21 มีนาคม 2565)

ภาพ 6 สัมภาษณ์ชุมชน 2 ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์

...ผอ. จะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ในการจัดกิจกรรมเพราะกิจกรรมที่เธोजัดเกี่ยวกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นจะให้ประโยชน์ที่สูงสุดกับเด็ก ทำให้เด็กมีความรู้และรู้จักความเป็นมาในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ตนอาศัย

(ผู้อำนวยการ 3, 21 มีนาคม 2565)

ดังนั้น จากข้อมูลที่ได้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลในการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ในประเด็นด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 5 ประเด็น คือ ด้านครูผู้สอน (Teacher) ผู้เรียน (Student) เนื้อหา (Content) สื่อการสอน (Instructional) จัดการเรียนรู้ (Learning management) สามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันของโรงเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 ของอำเภอสามเงา จังหวัดตาก มีการจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่โรงเรียนได้รับตามแบบเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ และยังเป็นจัดการเรียนการสอนที่ใช้ครูเป็นศูนย์กลาง Teacher center โดยการอธิบายหน้าชั้นเรียนหรือให้นักเรียนอ่านจากตำราที่ตนเองใช้สอน และนอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อการสอนที่ยังไม่หลากหลาย ขาดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนแต่ไม่ตรงกัน ข้ามรายวิชา ประวัติศาสตร์เป็นเนื้อหาที่มีเนื้อหาซับซ้อนต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ ต้องทำการเปรียบเทียบ ต้องเห็นจากสภาพจริง จึงทำให้ผู้เรียนหลายคนเกิดความไม่สนใจและไม่เข้าใจในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งจากการเก็บข้อมูลพบว่าผู้เรียนมีความสนใจที่อยากเรียนประวัติศาสตร์โดยผ่านการจัดการเรียนการสอนผ่านรูปแบบกิจกรรมนอกห้องเรียน และนอกจากนี้ผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในการร่วมกันจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผลออกมาเป็นไปในแนวทางที่ดี นักเรียน โรงเรียนและชุมชน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันที่จะทำการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน

สำหรับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ภายใต้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้ 5 ฐานการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน เป็นตัวขับเคลื่อนฐานกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการศึกษา ค้นคว้า เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยศึกษาจากเอกสารที่เป็นเอกสารชั้นต้นและชั้นรองเป็นหลักประกอบการเก็บข้อมูลภาคสนาม เป็นกระบวนการเสริมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเป็นกระบวนการที่นักประวัติศาสตร์พยายามใช้ทดสอบ ความจริงของงานที่ได้จากการรวบรวมของบุคคลอื่น เพื่อความเที่ยงธรรม ความชัดเจน

มีค่าความเชื่อมั่นสูง และสามารถใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์สังคมได้ วิธีการทางประวัติศาสตร์ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดหัวข้อเรื่องที่ต้องการจะศึกษา
2. การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง
3. การประเมินคุณค่าของหลักฐานที่ได้มา
4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล
5. การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อมูล

และยังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาพร พฤษติภูมิ, 2558)

ซึ่งในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ภายใต้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" โดยมีการจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยยังได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 โดยการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เรียน และครูผู้สอนส่วนใหญ่ ยังมีความต้องการกิจกรรมในการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นการสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนเอง และยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนมีความต้องการที่อยากให้เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก ดังรายละเอียดของการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ส่วนมากสื่อก็จะมาในรูปแบบของ Power Point และคลิปวิดีโอต่าง ๆ ที่เปิดให้ดู และดูจากหนังสือให้อ่านจากในหนังสือเรียน แล้วก็ให้เราจดตามที่ครูสอน หนุอยากให้ครูสอนผ่านกิจกรรมกิจกรรมอะไรก็ได้เป็นเกม หรือเป็นกิจกรรมฐาน จะทำให้พวกหนูสนุกกับการเรียนมากยิ่งขึ้นค่ะ

(นักเรียน 15, โรงเรียนชุมชนชลประธารังสรรค์, 21 มีนาคม 2565)

...มีสื่อเป็นคลิปวิดีโอแต่พวกหนูอยากให้อัดกิจกรรม การเรียนก่อนสอนและมีกิจกรรมให้เล่นหรือเป็นฐานการเรียนรู้ก็ได้ค่ะ

(นักเรียน 16, โรงเรียนชุมชนชลประธารังสรรค์, 21 มีนาคม 2565)

ดังนั้นแล้ว จากเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจึงได้แนวคิดและหลักการในการพัฒนา กิจกรรมการเรียน ผู้วิจัยจึงได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และผนวกเข้ากับชุมชนโดยให้ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งการที่นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่นใจในการที่จะนำชุมชน เข้ามาร่วมในการพัฒนากิจกรรมนี้ ดังข้อมูลการสัมภาษณ์

...จากคำกล่าวของผู้เฒ่าผู้แก่ให้ฟังว่า เมื่อฤๅษีวาสุเทพและฤๅษีสุกกทันต์ได้สร้างเมือง ทริภุญไชย (คือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) เสร็จแล้วได้แต่งตั้งทูตไปทูลขอพระนางจามเทวีวงศ์ ราชธิดาของพระเจ้าันพรัตน์ กษัตริย์แห่งกรุงละโว้ (ลพบุรีในปัจจุบัน) ให้ขึ้นมารองนคร ทริภุญไชย พระเจ้าันพรัตน์ทรงอนุญาต พระนางจามเทวีวงศ์จึงพร้อมด้วยพระประยูรญาติ พระเถระานุเถระสมณะชีพรามณ์และบรรดาเหล่าเสวกามาตย์ราชบุโรหิต รวมทั้งข้าทาส บริวารทั้งปวงได้เสด็จออกจากกรุงละโว้โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารคขึ้นมาตามลำน้ำปิงค รังขบวนเสด็จมาถึง ณ บริเวณซึ่งพระสามเงาประดิษฐานอยู่ในปัจจุบัน เกิดอาเพศขึ้น ฉับพลัน นั่นคือมีฟ้าคะนองพายุโหมกระหน่ำอย่างแรง ทั้งบนฟ้าอากาศก็มีดครีမ်ไปทั่ว ฝนตกมาอย่างหนักเห็นเหตุให้ขบวนเสด็จตกอยู่ในอันตรายไม่สามารถเคลื่อนขบวนต่อไปได้ เมื่อพระนางได้ทออดพระเนตรเหตุการณ์อันวิปริตผิดปกติ ดังนั้นจึงยกพระหัตถ์อธิษฐาน ก็พลันบังเกิดอสุนีบาต (ฟ้าผ่า) และแล้วเหตุอาเพศทั้งปวงก็อันตรธานไปสิ้นพร้อมกันนั้น ได้มีเงาพระพุทธรูปปรากฏขึ้นที่หน้าผาแห่งนี้จำนวน 3 เงา เมื่อพระนางได้ทออดพระเนตร ศุภนิมิตมงคลอันมหัศจรรย์ ดังนั้น ก็ทรงโสมนัสปีติยินดียิ่งนัก จึงมีพระเสาวณีย์รับสั่งให้ ขบวนพยุหยาตราหยุดพักแรมอยู่ ณ บริเวณแห่งนี้ เพื่อทำการสมโภชเฉลิมฉลองถวายสร้าง เป็นพุทธรูปบูชาสิ้นเพลา 3 ราตรี แล้วจึงเคลื่อนขบวนเสด็จมุ่งสู่นครทริภุญไชยต่อไป นับตั้งแต่นั้นมาชนทั้งหลาย จึงเรียกสถานที่แห่งนี้ตามศุภนิมิตที่ปรากฏขึ้นว่า พระสามเงา สืบมาจน เเท่าทุกวันนี้ ซึ่งประวัติเหล่านี้ก็เป็นตำนานเรื่องเล่าที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา

(ชุมชน 1, 21 มีนาคม 2565)

...ลุงยินดีที่จะจัดการเรียนการสอนร่วมกันโรงเรียน เพราะจะได้อธิบายเรื่องราว ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ลูก ๆ หลานของลุงได้รับฟังและสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี สิ่งที่ดีงามต่อไป สำหรับกิจกรรม อาจจะเป็นกับทำกิจกรรม ทำงานร่วมกับชุมชนก็ได้ ลุงยินดีที่จะช่วยอย่างเต็มที่

(ชุมชน 2, 21 มีนาคม 2565)

...สำหรับผมควรมีการจัดการเรียนสอนที่เน้นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อให้ลูกหลานของเราได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา เพราะเป็นจุดเริ่มต้นของชุมชนและท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่ เช่น ชื่อ ที่มา ตำบล อำเภอ เกิดจากอะไรทำไมถึงมีการเรียกชื่อนั้นเพราะอะไร

(ชุมชน 3, 21 มีนาคม 2565)

...ผอ. จะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ในการจัดกิจกรรมเพราะกิจกรรมที่เธอจัดเกี่ยวกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นจะให้ประโยชน์ที่สูงสุดกับเด็ก ทำให้เด็กมีความรู้และรู้จักความเป็นมาในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ตนอาศัย

(ผู้อำนวยการ 3, 21 มีนาคม 2565)

ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัย จึงได้สร้างพัฒนาการการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ภายใต้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" โดยการใช้เกมเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ และยังสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง ปีพุทธศักราช 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ตัวชี้วัดที่ ป.5/1 สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย ดังนี้

1. วิธีการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นอย่างง่าย ๆ
2. แหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตำนานท้องถิ่น คำบอกเล่า

หลักที่ผู้วิจัยได้ทำการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วยคู่มือชุดกิจกรรมการเรียนรู้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" และ แบบบันทึกชุดกิจกรรม "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา"

ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการพัฒนาการการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ภายใต้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสาม" โดยขอบเขตของเนื้อหาได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ด้านครูผู้สอน (Teacher) ผู้เรียน (Student) เนื้อหา (Content) สื่อการสอน (Instructional) จัดการเรียนรู้ (Learning management) พบว่า

1. ด้านครูผู้สอน (Teacher)

ผลการวิจัยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสาม" จากการสังเกตครูผู้สอน พบว่า บทบาทของครูผู้สอนถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนที่ครูผู้สอนมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจนรวมทั้งครูต้องมีทัศนคติที่ดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครูเพื่อถ่ายทอดความรู้และความสามารถให้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ อีกหนึ่งที่สำคัญ ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก คือ ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด ความแตกต่างของผู้เรียน แต่ละคน พัฒนาการทางร่างกายอารมณ์ จิตใจและความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นมีความหมายที่ส่งเสริมเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและแก้ไขปัญหาได้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสาม" ครูผู้ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เปรียบเสมือน COACH ที่มีหน้าที่ คอยสนับสนุน แนะนำ เป็นผู้อำนวยการในการเรียนรู้ของผู้เรียน และยังเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อย่างมีแรงบันดาลใจให้เรียนรู้ตลอดกิจกรรม และผู้สอนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ หมั่นศึกษาหาความรู้ที่จะมาใช้ในการสอนผู้เรียน ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าผลลัพธ์ที่จะเกิดกับตัวนักเรียนนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่ดีที่สุด โดยผู้วิจัยได้สร้างสรรค์เกม เข้ามาใช้ในการทำกิจกรรมในฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในการนำเข้าสู่บทเรียนขั้นตอนการสอน การมอบหมายงาน และขั้นตอนการประเมินผล

ยังมีการบูรณาการ การเรียนการสอนเข้ากับสาระอื่น ๆ อีกด้วย เช่น สาระภูมิศาสตร์ และพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้อย่างรอบด้าน และมีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้เองและระหว่างครูผู้สอน จากการศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบและไม่ชอบ รวมทั้งยังได้มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับเนื้อหาในการเรียนรู้ และยังสามารถสร้างความคิดรวบยอดเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานต่อการทำกิจกรรมการเรียนรู้ ดังที่ได้สัมภาษณ์ พบว่า

...หนูชอบเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือทำ ซึ่งจะส่งผลต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน ทำให้ผู้เรียนของเรามีความรู้ที่ยั่งยืนและคงทน เป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวและเป็นการเรียนรู้ที่ดีมาก ๆ

(ผู้เรียน 17, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 23 มีนาคม 2565)

...เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเป็นอย่างมากเรียนแล้วรู้สึกสนุกเกิดการอยากเรียนรู้ ระหว่างการทำกิจกรรม ได้แสดงความคิดเห็นของตนเองในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

(ผู้เรียน 18, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 23 มีนาคม 2565)

2. ผู้เรียน (Student)

ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของ พระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสาม" จากเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหลักกลุ่มที่ 2 ดังปรากฏ ในตาราง ซึ่งได้ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 8 คน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ "กิจกรรม การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสาม" ผู้วิจัย ได้ดำเนินการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนที่ร่วมกิจกรรม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและ ได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ต่อผู้เรียนมากที่สุด

ผลการวิจัยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชน เป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ผ่านกิจกรรม การเรียน "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ ถึงผาสาม" ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้ดี คือการรู้แบบใช้การจัดกิจกรรม ฐานการเรียนรู้เป็นสิ่งที่กระตุ้นในการดำเนินกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการแสดง ความรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำ กิจกรรมในแต่ละฐานกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้กิจกรรมที่กำหนด โดยมีจุดมุ่งหมายของการทำฐาน กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและความสนุกสนานในการทำกิจกรรม การเรียนรู้ เป็นการฝึกทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นและยังเป็นการฝึกคุณธรรมจริยธรรมต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความสามัคคี ความอดทน ความมีน้ำใจ และการเคารพ สิทธิผู้อื่น จนบางครั้งผู้เรียนลืมนึกไปว่าเรากำลังเรียนผ่านการฐานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นั่นเอง อีกทั้งทำให้ผู้เรียนได้ รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "กิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสาม" ดังที่ได้จาก การสัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียน พบว่า

...หนูชอบการเรียนรู้แบบนี้มาก ๆ ค่ะ เป็นการเรียนที่เป็นฐานการเรียนรู้เพราะสนุก มาก ๆ และได้ทำกิจกรรมและเล่นกับเพื่อนตามฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ และยังทำให้ได้ความรู้ และเข้าใจได้ง่ายมากกว่าการท่องจำค่ะ

(กลุ่มนักเรียน 1 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 25 มีนาคม 2565)

ภาพ 7 ภาพผาสามเงา ในปัจจุบัน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ภาพ 8 ภาพผาสามเงาในอดีต อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ที่มา: ดร.โซเซฟ เอฟ ร็อค สหรัฐอเมริกา: เพจ77PPP, 2477

ภาพ 9 ภาพนักเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ทำกิจกรรมฐานจิ๊กซอสามเงากับกาลเวลา

...เป็นการเรียนประวัติศาสตร์ที่สนุกมาก ๆ ได้ทำกิจกรรมตามฐานการเรียนรู้กับเพื่อน ๆ และยังได้เห็นภาพสามเงา ในอดีต และปัจจุบันว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใดค่ะ

(กลุ่มนักเรียน 2, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 25 มีนาคม 2565)

...การเรียนแบบฐานการเรียนรู้มันดีมาก ๆ ครับ ทำให้ได้ทำกิจกรรมอะไรมากมาย และยังเห็นภาพเปรียบเสมือนกับสถานที่จริง เหมือนได้ย้อนเวลากลับไปยังสมัยก่อนครับ ๆ สนุกและตื่นเต้นมาก ๆ ครับ

(กลุ่มนักเรียน 3, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 25 มีนาคม 2565)

ภาพ 10 ภาพพระพุทธรูปบนผาสามเงา ในปัจจุบัน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

...ขอรับการเรียนแบบนี้ครับ ที่มีกิจกรรมให้ทำตลอด ทำให้ไม่น่าเบื่อ มีอิสระ ได้คุย
ได้เล่นไปด้วย รู้สึกสนุกมาก ๆ ที่ได้ที่ได้เรียนแบบนี้ครับ

(กลุ่มนักเรียน 1, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 25 มีนาคม 2565)

จากการสังเกตผู้เรียนตลอดการทำกิจกรรม ซึ่งพบว่า ผู้เรียนเกิดความแตกต่างระหว่าง
การเรียนภายในชั้นเรียนที่เรียนตามปกติและชั้นเรียนที่มีการทำกิจกรรมเรียนอย่างชัดเจน ผู้วิจัยพบว่า
ในเชิงพฤติกรรมนั้น ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระที่อยู่ที่จะได้ทำกิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ในชั้นเรียน
เพราะระหว่างเรียนผู้เรียนร่วมฐานกิจกรรมก็ได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายดีกว่าอยู่ในชั้นเรียนหรือเรียน
แบบธรรมดา (เนื่องจากในตอนนี้เป็นเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 จึงไม่สามารถพาผู้เรียน
ไปทำกิจกรรมยังสถานที่จริงได้ นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1) ส่งผล
ให้เกิดรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และความสนุกสนาน โดยเริ่มตั้งแต่มีการเตรียมความพร้อมในการเรียน
อย่างมาก พร้อมทั้งจะรับรู้และเรียนรู้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามฐานการเรียนรู้

นอกจากนี้ ผู้เรียนได้มีการจัดระเบียบในการจัดกลุ่มและนั่งเป็นกลุ่มเพื่อรับฟังคำชี้แจง
จากครูผู้สอน เมื่อนักเรียนรับฟังคำชี้แจงจากครูผู้สอนแล้วได้มีการจับฉลากเพื่อเลือกจุดหมายแรกของ
แต่ละกลุ่มที่จะไป โดยแต่ละกลุ่มสมาชิกทุกคนจะมีหน้าที่ของตนเอง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่ม
เพื่อทำหน้าที่ดูแลและสมาชิกภายในกลุ่ม และประสานงานกับคุณครูผู้จัดกิจกรรมฐานเรียนรู้ต่าง ๆ
ซึ่งตอนแรกนักเรียนจะยังสับสนว่าการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร แต่เมื่อครูชี้แจง ข้อกำหนดต่าง ๆ
แล้วนั้น นักเรียนเกิดความตื่นตัวและมีความอยากเล่นกิจกรรมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแต่ละฐานที่นักเรียน
ได้ทำกิจกรรม นักเรียนจะได้ทดลองได้ปฏิบัติ ได้เรียนรู้ และได้แสดงความคิดเห็นจากข้อมูลที่เรียนรู้
มาอย่างสนุกสนานและสร้างสรรค์

ภาพ 11 ภาพวัดป่าพระสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ภาพ 12 ภาพดินบริเวณผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ภาพ 13 ภาพปีที่บูรณะผาสามเงาขึ้นใหม่ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ภาพ 14 ภาพป้ายที่ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

จากการสังเกตยังพบว่า ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง และใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษา สถานที่ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ใกล้กับตัวผู้เรียน เป็นอย่างมาก ตลอดจนความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน อีกทั้งผู้เรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จากประสบการณ์ใหม่ที่ได้เรียนรู้ ก่อให้เกิดความรักความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และนำไปสู่การสร้างจิตสำนึก ร่วมกันอนุรักษ์ รักษา และวางแผนแหล่งเรียนทางประวัติศาสตร์ของตนเองที่หลงเหลืออยู่

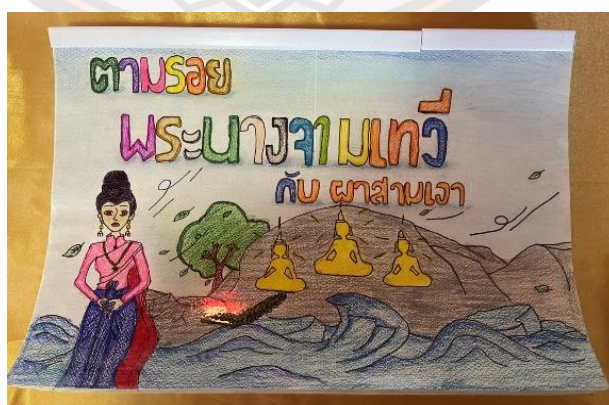
ด้วยประการนี้จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังเยาวชนรุ่นหลักให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญ รวมทั้งยังทำให้เกิดการตื่นรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อีกด้วย

3. เนื้อหา (Content)

สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสาม" มีการจัดทำชุดกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพุทธศักราชปี 2551 ฉบับปรับปรุง ปี 2561 และมีการบูรณาการกับสาระพระพุทธศาสนาและภูมิศาสตร์

...ครูมีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับตัวชีวิตและหลักสูตรแกนกลางทำให้พวกเราเข้าใจในเรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น

(กลุ่มนักเรียน 2, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 28 มีนาคม 2565)

ภาพ 15 ภาพผลงานนักเรียนที่เกิดจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้

4. สื่อการสอน (Instructional)

สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" จากการสังเกต พบว่า มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ VTR การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา จิ๊กซอผาสามเงา ตามกาลเวลา และแผนที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา ที่มีการนำเกมเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนได้สร้างจินตนาการเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมทางความคิดพร้อมกับเชิญวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาซึ่งเป็นข้าราชการบำนาญมาให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา มาให้ความรู้ด้านต่าง ๆ กับผู้เรียน และจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ วัดป่าพระสามเงา ซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ คือ ผาสามเงา และอนุสาวรีย์พระนางจามเทวีวงศ์ อยู่ภายในบริเวณพื้นที่ของวัด

เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายและยังส่งเสริมการทำงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามและเกิดเป็นผลงานของนักเรียนตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศที่เสมือนจริง สถานที่จริงที่ไม่สามารถรับรู้ผ่านหนังสือและห้องที่เป็นสี่เหลี่ยมเท่านั้น นำไปสู่การร่วมกันอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป โดยผู้เรียนเกิดอิสระในการเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนในห้องเรียนเป็นอย่างมาก เช่น เมื่อครูผู้สอนถามนักเรียนเกี่ยวกับประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์ ผู้เรียนก็สามารถตอบอย่างชัดเจนเพราะได้เรียนและได้เห็นจากสถานที่จริง และได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในด้านการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ รวมทั้งกระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักวิธีการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ดังที่ได้จากสัมภาษณ์ พบว่า

...โรงเรียนของเราถือว่าเป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้กับแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สามารถนำนักเรียนไปทำกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนได้ ซึ่งถ้ามีคุณครูท่านใดที่สามารถพานักเรียนเหล่านี้ออกไปเรียนนอกห้องเรียนก็จะเป็นก็จะเป็นการเปิดมุมมองของนักเรียนได้เป็นอย่างดีและทำให้ผู้เรียนเกิดศักยภาพในการเรียนรู้และรู้สึกว่าการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไม่น่าเบื่อมากยิ่งขึ้น

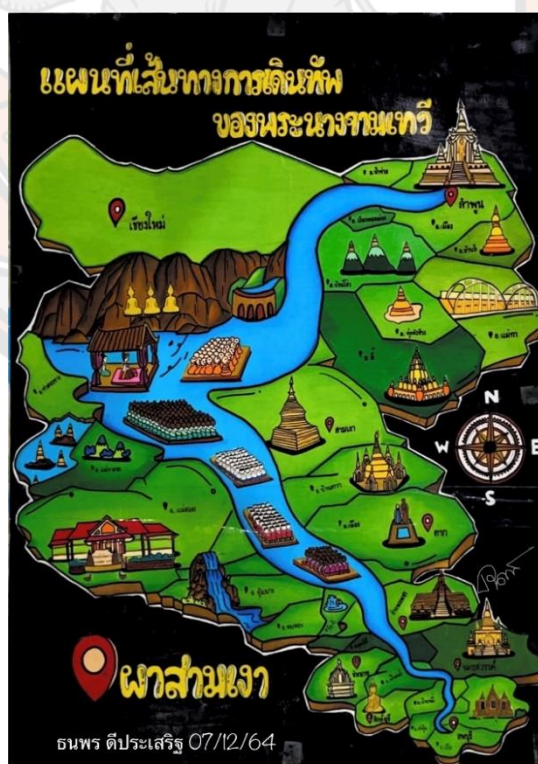
(ครูผู้สอน 3, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 26 มีนาคม 2565)

...เป็นกิจกรรมที่หลากหลายและสนุกมาก ๆ ค่ะ ได้ทำกิจกรรมที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนเรียนอยู่ห้องเรียน ได้เรียนผ่านการลงมือทำ ลงมือปฏิบัติ ได้เห็นสิ่งที่ไม่เคยเห็น และได้เรียนรู้ในสิ่งที่ไม่เคยได้เรียนรู้ และทำในสิ่งที่ไม่เคยทำค่ะ

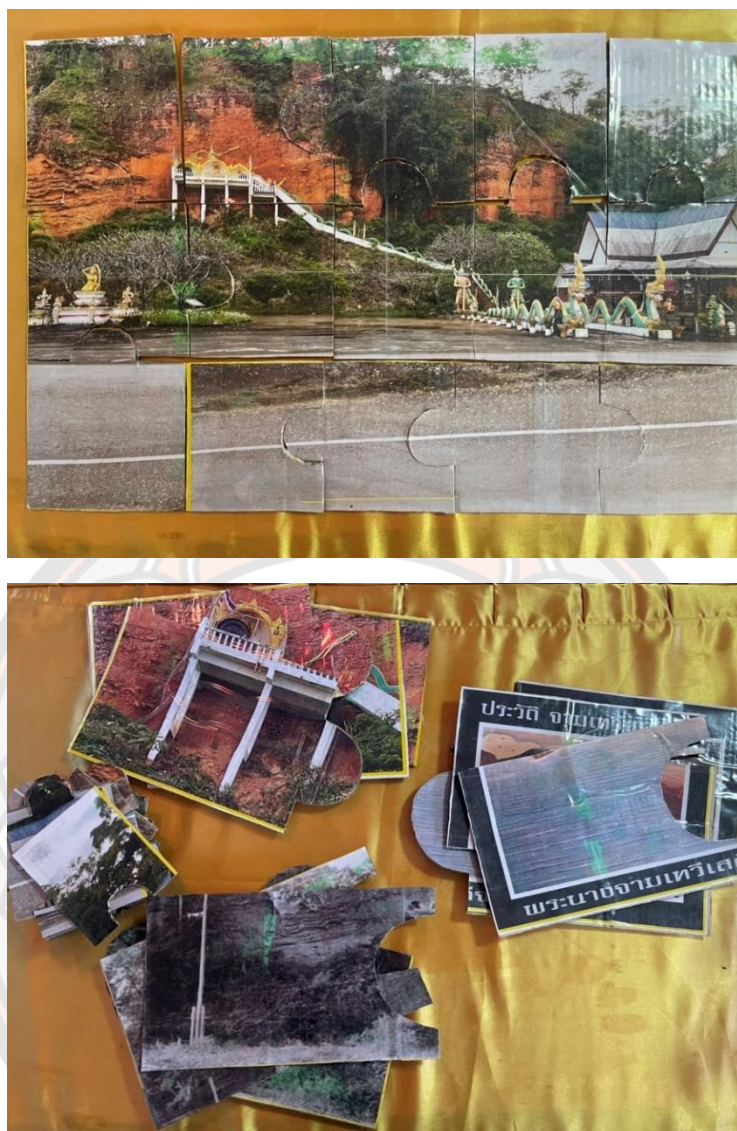
(กลุ่มนักเรียน 2, โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์, 28 มีนาคม 2565)

ภาพ 16 ภาพผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก

ภาพ 17 ภาพแผนที่เส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา

ภาพ 18 ภาพจิ๊กซอผาสามเงาตามกาลเวลา

5. จัดการเรียนรู้(Learning management)

พบว่า ผู้เรียนเกิดอิสระทางการเรียนรู้ และการเรียนการสอนที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในตำราเรียนเท่านั้น นับว่าเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทุกคนได้สูงสุด เพื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 โดยมีการนำเกมและสื่อต่าง ๆ เข้ามาขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ ในรูปแบบฐานการเรียนรู้ สามารถสร้างการเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนไปพร้อมกันได้ และเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ให้มีศักยภาพการเรียนรู้ที่ก้าวไกลสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการออกแบบและพัฒนาบรรยากาศในชั้นเรียน

เกี่ยวกับพื้นที่ในอำเภอสามเงา ที่มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม และนักเรียนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างสนุกสนานและได้องค์ความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว

ภาพ 19 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ของฉันท

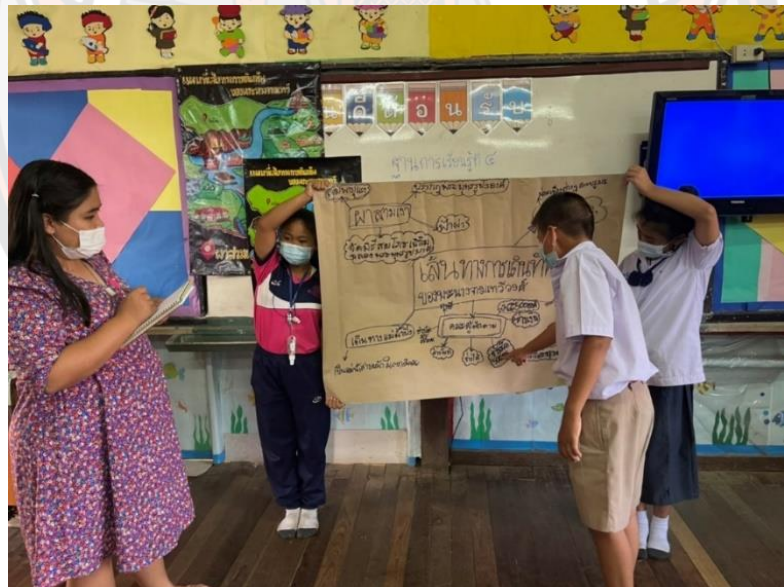

ภาพ 20 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 2 เส้นทางการเดินทางทางชลมารค

ภาพ 21 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 3 จิกซอผาสามเงากับกาลเวลา

ภาพ 22 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 4 Mind map เงาเรื่อง

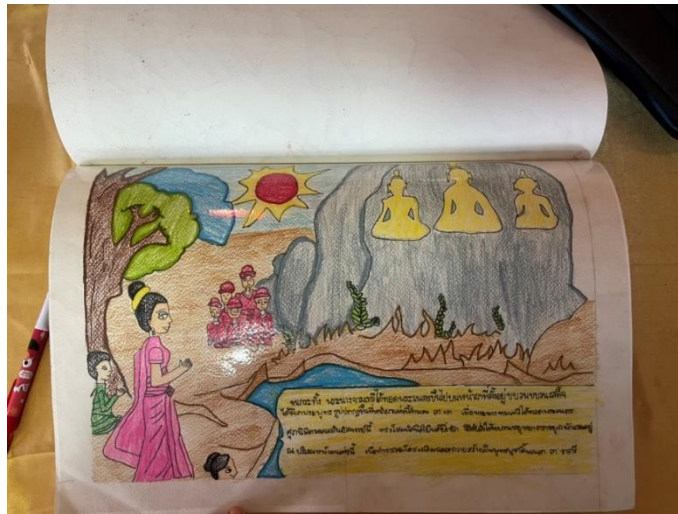
ภาพ 22 (ต่อ)

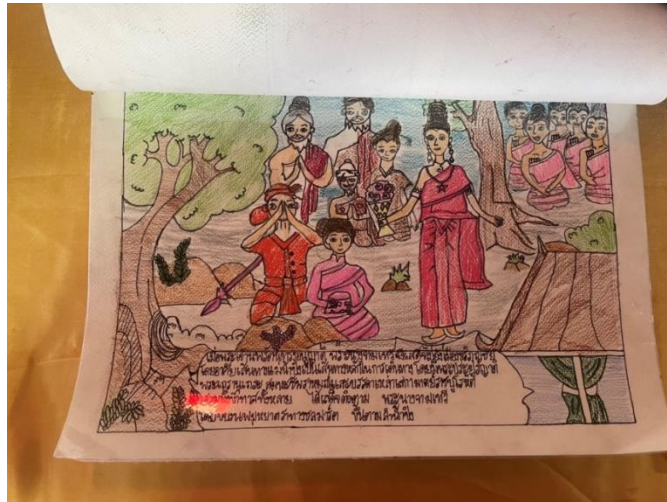
ภาพ 23 ภาพฐานการเรียนรู้ที่ 5 ผาสามเงาในความทรงจำ

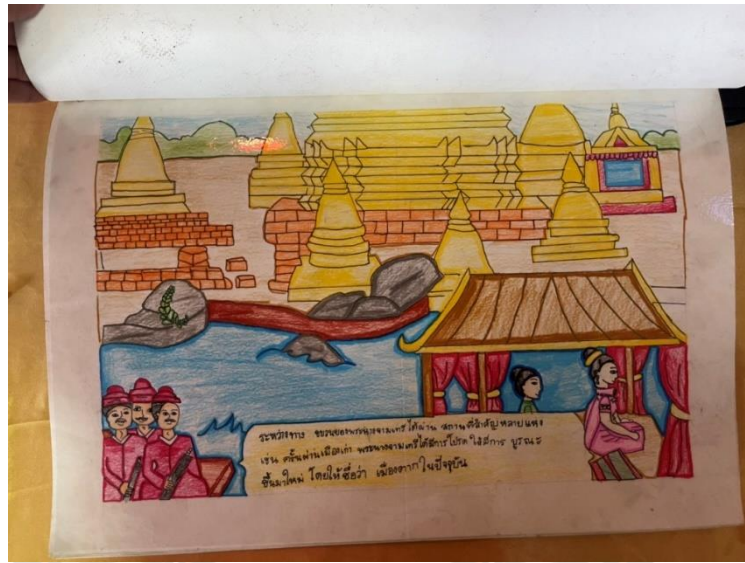
ภาพ 23 (ต่อ)

ภาพ 24 ภาพตัวอย่างหนังสือนิทานตามรอยพระนางจามเทวีกับผาสามเภา

ภาพ 24 (ต่อ)

ภาพ 24 (ต่อ)

ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ผ่าน
 กิจกรรมการเรียนรู้ "การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์
 ถึงผาสามเภา" สามารถตอบโจทย์การเรียนรู้แบบ Active learning ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึก
 ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความเอื้อเฟื้อและแบ่งปัน มีความภูมิใจในความเป็นไทย
 อย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถดำรงได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกและมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียน
 เป็นสำคัญ นอกจากนี้ บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนจัดกิจกรรม "การเรียนรู้ประวัติศาสตร์

ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" ผู้สอนยังเป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นไปในรูปแบบที่ผู้เรียนต้องการได้ โดยบรรยากาศในชั้นเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอนเอง

เมื่อผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงาแล้ว ผู้เรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นอย่างมากผู้เรียนให้ความสนใจเพราะตลอดระยะเวลาการเรียนการสอนที่ผ่านมา ผู้เรียนรู้จักแค่ผาสามเงาแต่ไม่รู้ว่ามีใครเป็นผู้ค้นพบผาสามเงา ดังนั้นการได้เรียนเรื่องราว ความเป็นมาของเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา ก็ทำให้ผู้เรียนอยากที่จะศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น จากการจัดกิจกรรมผู้เรียนรู้สึกสนุกและอยากที่จะเรียนรู้ระหว่างการทำกิจกรรมผู้เรียนเกิดเสียงหัวเราะ เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะของตนเอง ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์และความอยากเรียนรู้เกิดขึ้นอีกครั้ง

ชุมชนได้เด็ก ๆ ที่รักในบ้านเกิดของตนเอง รู้จักหวงแหนและสืบทอดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองสืบไป ทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่สูญหายไปและได้เยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาสืบทอดความเป็นมาของตนเอง

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัย การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน มีวัตถุประสงค์วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ และเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ในอำเภอสามเงา จังหวัดตาก

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย สามารถสรุปผลตามที่ผู้วิจัยได้ทำการตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ออกเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ สภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ โดยมีขอบเขต ดังนี้

1.1 ด้านครูผู้สอน (Teacher)

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาประวัติศาสตร์โดยการสัมภาษณ์จากครูผู้สอนที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาที่อยู่ในอำเภอสามเงา จังหวัดตาก พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่จะใช้เนื้อหาที่เน้นการจัดการเรียนการสอนตามหนังสือ ที่ครูแต่ละท่านมี และเนื้อหาในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังขาดการเข้าถึงและยังไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรมมากนัก ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์และนักเรียนที่เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ครูที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ ฉะนั้นแล้ว การเข้าถึงเรื่องราวที่เป็นของท้องถิ่นนั้นก็ไม่สามารถเข้าถึงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน นอกจากครูผู้สอนยังมีภาระงานที่รับผิดชอบมากเกินไป ไม่สามารถมีเวลาในการเตรียมการสอน จึงทำให้การเรียนประวัติศาสตร์จึงเป็นเหมือนการติกรอบไว้เพียงแต่ในตำราเท่านั้น

1.2 ผู้เรียน (Student)

จากการศึกษาผู้เรียน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ผู้เรียนเองยังขาดองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นอย่างมากเพราะส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะทำการสอนนักเรียนตามหนังสือที่ทางโรงเรียนเป็นผู้จัดซื้อให้ และนอกจากนี้ยังขาดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ที่ผู้เรียนจะเรียนประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนและเข้าใจมากยิ่งขึ้น ดังนั้นแล้ว การเรียนประวัติศาสตร์จึงจำเป็นต้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนและไม่ควรที่ยึดรูปแบบการสอนที่เน้นตามหนังสือ เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับความรู้ใด ๆ จากการเรียนแบบเดิม ๆ

1.3 เนื้อหา (Content)

สำหรับเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนในเขตเทศบาลสามเงา จากการสัมภาษณ์นักเรียนแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยได้สรุปว่า เนื้อหาในการเรียนการสอนส่วนใหญ่ ครูผู้สอนจะใช้เนื้อหาตามตำรา ตามหนังสือที่ทางโรงเรียนเป็นผู้จัดหาให้ และนักเรียนยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์นั้น ทำให้ผู้เรียนเป็นการเรียนแค่ผ่าน ๆ ให้ครบตามมาตรฐานและตัวชี้วัดเท่านั้น แต่ไม่ได้เรียนเพื่อเป็นความเข้าใจและทำให้ความรู้นั้นยั่งยืน

1.4 สื่อการสอน (Instructional)

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ครูยังขาดการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน และยังมีการใช้สื่อการสอนที่ไม่หลากหลาย โดยครูยังใช้สื่อการสอนเพียงแค่การใช้ Power Point คลิปวิดีโอ และยังเป็นการบรรยายหน้าชั้นเรียนเท่านั้น ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีรูปแบบเดิม ๆ จะส่งผลให้การเรียนประวัติศาสตร์ของผู้เรียนนั้นยังไม่มีความรู้ที่คงทน และยังไม่สามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพของผู้เรียน

1.5 จัดการเรียนรู้และบริบทของการศึกษา (Learning management)

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันของโรงเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอสามเงา จังหวัดตาก มีการจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาที่โรงเรียนได้รับตามแบบเรียนของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ และยังเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ครูเป็นศูนย์กลาง Teacher center โดยการอธิบายหน้าชั้นเรียนหรือให้นักเรียนอ่านจากตำราที่ตนเองใช้สอน และนอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อการสอนที่ยังไม่หลากหลาย ขาดกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน แต่ไม่ทางตรงกันข้ามรายวิชาประวัติศาสตร์เป็นเนื้อหาที่มีเนื้อหาสลับซับซ้อนต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจ ต้องทำการเปรียบเทียบ ต้องเห็นจากสภาพจริง จึงทำให้ผู้เรียนหลายคนเกิดความไม่สนใจและไม่เข้าใจในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ซึ่งจากการเก็บข้อมูลพบว่า ผู้เรียนมีความสนใจที่อยากเรียนประวัติศาสตร์โดยผ่านการจัดการเรียนการสอนผ่านรูปแบบกิจกรรมนอกห้องเรียนหรือ

การใช้การเรียนรู้เป็นฐานกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นตัวขับเคลื่อนในการจัดการเรียนรู้ และนอกจากนี้ผู้วิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนในการการร่วมกันจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งผลออกมาเป็นไปในแนวทางที่นักเรียนโรงเรียนและชุมชน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันที่จะทำการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ดังนั้นแล้ว จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 จำนวน 8 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยการใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ซึ่งจากประเด็นในการสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนนั้น ครูยังมีวิธีการสอนที่ใช้รูปแบบเดิม ๆ ยังไม่มีวิธีการสอนที่หลากหลาย และยังไม่มียุทธศาสตร์ในการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่หลากหลายผู้เรียนจึงไม่มีองค์ความรู้ที่ยั่งยืนและคงทน ทำให้ความรู้ของผู้เรียนนั้นเป็นเพียงแค่การเรียนรู้แบบผ่าน ไม่ได้ได้เป็นการเรียนรู้แบบเข้าใจและหยั่งรากลึกของความรู้ ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้เรียนนั้นนักเรียนยังมีความต้องการ การเรียนที่หลากหลาย ยังต้องการการใช้สื่อการสอนที่เป็นรูปแบบใหม่ ๆ โดยเฉพาะในการเรียนที่มีการนำกิจกรรมการเรียนรู้เข้ามาเป็นตัวช่วยในการเรียนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ได้ลงมือทำในสิ่งที่ตนเองอยากทำและได้แสดงออกในสิ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถ ซึ่งผู้วิจัยจึงได้คิดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและเพื่อให้ครอบคลุมกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดในรายวิชาที่นักเรียนได้เรียน จึงได้ออกเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สถานที่ทางประวัติศาสตร์ในชุมชน ใช้บุคคลที่มีองค์ความรู้ในชุมชน ซึ่งมีการผนวกเข้ากับชุมชนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มีสื่อการสอนที่เป็นบุคคลที่มีความสามารถจริง มีประสบการณ์จริง และยังใช้สถานที่จริงในการเรียนรู้ จึงเป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน คงทน และยังสามารถตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชนอีกด้วย ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและนำไปใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 ในเขตเทศบาลสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก พบว่า หลักการสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ของฉันทน์ ฐานการเรียนรู้ที่ 2 เส้นทางเดินทัพทางชลมารค ฐานการเรียนรู้ที่ 3 จิกซอผาสามเงากับกาลเวลา ฐานการเรียนรู้ที่ 4 Mind map เล่าเรื่อง ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ผาสามเงาในความทรงจำการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการ วิธีการทางประวัติศาสตร์ และแนวทางการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องราวของท้องถิ่น ประวัติความเป็นมาของสถานที่ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสยัง จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเขตเทศบาลสามเงาอำเภอสามเงา จังหวัดตาก ด้วยการเรียนรู้โดยใช้ฐานการเรียนรู้ที่เสมือนสถานที่จริง และได้ประสบการณ์ตรงภายใต้ “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา” โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน เป็นการเรียนการสอนผ่านฐานกิจกรรมการเรียนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งระหว่างการทำกิจกรรมนักเรียนจะได้เก็บรวบรวมภารกิจต่าง ๆ ที่กลุ่มของนักเรียนทำผ่าน ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมแต่ละฐานโดยกิจกรรมดังกล่าวจะมีครูผู้สอนจัดเตรียมการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม และยังสามารถบูรณาการกับสาระพระพุทธศาสนา และสาระภูมิศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าว ยังมีความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและความถนัดของเรียนอีกด้วย รวมทั้งยังสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง ปี 2560 หลักสูตรสถานศึกษาอีกด้วย

2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน

รูปแบบการจัดการศึกษาในปัจจุบัน ถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอน ถือว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก ถ้าไม่มีการนำรูปแบบการสอน สื่อการสอน เทคนิคการสอนรูปแบบใหม่ ๆ เข้ามามีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอน ถือว่าลำบากมากเพราะผู้เรียนในยุคปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางด้านความคิด ทักษะคิด เทคโนโลยี และแนวทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย ฉะนั้นครูจะต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีความสนุกสนานแต่ก็ถือว่ายังไม่เพียงพอมากนักกับในยุคปัจจุบัน เพราะในยุคปัจจุบันผู้เรียนส่วนใหญ่อยากที่จะเปิดรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมเช่น การใช้เทคโนโลยีช่วยสอน (AR) หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการใช้สถานที่จริง กับบุคคลที่เชี่ยวชาญในแต่ละด้านจริง ๆ ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ งานวิจัยทั้งในประเทศและต่าง ๆ ประเทศ โดยมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ไว้หลากหลาย เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ความหมายว่า กิจกรรมการเรียนรู้มีความหมายอยู่ 2 ประการ 1) กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การปฏิบัติต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามเป้าหมายวัตถุประสงค์ผลการเรียนรู้หรือมาตรฐานตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการกิจกรรมที่ครูหรือผู้เกี่ยวข้องนำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน นักเรียนหรือชุมชน ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีความสนใจที่อยากจะมีกิจกรรม

การเรียนการสอนที่เรียนรู้จากสถานที่จริงหรือเรียนรู้กับบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เรียนแล้วมีผู้เรียนสนใจเป็นจำนวนมากและอยากให้มีการจัดกิจกรรมแบบนี้เกิดขึ้น ซึ่งจากศึกษาเอกสาร ข้อมูล งานวิจัยและการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจึงได้จัดทำกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้ชื่อกิจกรรมว่า “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา” โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอนเป็นการเรียนการสอนผ่านฐานกิจกรรมการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้ทฤษฎีการคิดวิเคราะห์ของบลูม และแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ซึ่งในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้จัดทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประโยชน์และความสะดวกอย่างสูงสุด

หลังจากที่ผู้วิจัยทำการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการนำไปใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 โดยการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนตามตัวชี้วัดที่ทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนด หลังจากนั้นครูผู้สอนทำการนัดหมายวันเวลาที่ จะทำการเดินทางไปยังแหล่งโรงเรียนที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ทำการนัดหมาย ทำการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละเท่า ๆ กันและครูผู้ให้ความรู้ได้เริ่มการจัดการเรียนรู้เป็นรูปฐานการเรียนรู้ทั้งหมด 5 ฐาน โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้มีทั้งหมด 5 ฐาน ดังนี้ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ของฉฉฉฉฉฉ ฐานการเรียนรู้ที่ 2 เส้นทางทางการเดินทัพทางชลมารค ฐานการเรียนรู้ที่ 3 จึกขอมผาสามเงากับกาลเวลา ฐานการเรียนรู้ที่ 4 Mind map เล่าเรื่อง ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ผาสามเงาในความทรงจำ ครูผู้สอนทำการแบ่งนักเรียนแยกไปตามฐานการเรียนรู้ที่ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำไว้ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้ โดยนักเรียนจะมีเวลาในการทำกิจกรรมฐานละ 30 นาที โดยในแต่ละฐานจะมีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป ในขณะที่ทำกิจกรรมและหลังการทำกิจกรรมผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์และสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่อเป็นการเก็บข้อมูล เพื่อทำการวิจัยต่อไป

หลังจากที่ผู้วิจัยได้จัดทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภายใต้กิจกรรมที่ชื่อว่า “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา” โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน เป็นการเรียนการสอนผ่านฐานกิจกรรมการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งการใช้เกมทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ในประวัติศาสตร์และทำให้สนุกสนานในการเรียนการสอนในห้องเรียนเสมือนจริง ซึ่งการใช้เกมในการจัดการเรียนการสอนนั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รวมถึง การเล่นในขณะที่ผู้เรียนกำลังเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เหมาะสมตามวัยและเกิดความสนุกสนาน โดยผู้วิจัยทำการสังเกต สัมภาษณ์ และการสังเกตจากพฤติกรรมขณะการทำกิจกรรม จะเห็นได้ว่าผู้เรียนเกิดรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ เกิดความสนุกสนานภายในหมู่คณะของตนเองและมีการโต้ตอบกับปราชญ์

ชาวบ้านในเชิงสร้างสรรค์และมีความกล้าแสดงออกในสิ่งที่ตนเองมีความสามารถอยู่ในตัวและเมื่อสงสัยในเรื่องใดก็สามารถซักถามได้อย่างธรรมชาติซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ที่ยั่งยืนและคงทนจึงทำให้สามารถกลั่นกรองความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ออกมาได้อย่างชัดเจน จากกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้ “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา” โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอนเป็นการเรียนการสอนผ่านฐานกิจกรรมการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นซึ่งเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัยของผู้เรียนทำให้การเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียนนั้นมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติไปในทางที่ดีต่อการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์และเริ่มเห็นคุณค่าจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและอยู่ภายในชุมชนของผู้เรียนเองและทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของวิชาประวัติศาสตร์รวมทั้งได้ศึกษาแหล่งเรียนรู้เสมือนจริงและได้เห็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้เฉพาะด้านทำให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องที่ตนเองสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน

ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 5 องค์ประกอบหลัก คือ ครูผู้สอน (Teacher) ผู้เรียน (Student) เนื้อหา (Content) สื่อการสอน (Instructional) จัดการเรียนรู้ (Learning management)

2.1 ครูผู้สอน (Teacher)

ผลการวิจัยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน จากการสังเกตครูผู้สอน พบว่า บทบาทของครูผู้สอน ถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ได้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการสอนที่ครูผู้สอนมีส่วนสร้างสรรค์ ออกแบบกิจกรรมอย่างชัดเจนรวมทั้งครูผู้สอนมีทัศนคติที่ดีมีจิตวิญญาณ ของความเป็นครูเพื่อถ่ายทอดความรู้และความสามารถให้กับผู้เรียนอย่างเต็มที่ อีกทั้งสิ่งหนึ่งที่สำคัญครูผู้สอนจะต้องคำนึงเป็นอันดับแรก คือ ความสนใจ ความสามารถความถนัด ความแตกต่างของผู้เรียน แต่ละคนพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และความต้องการพื้นฐานของผู้เรียน ซึ่งแต่ละกิจกรรมนั้นมีความหมายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง และแก้ไขปัญหาได้ อีกทั้งครูผู้สอนทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวก เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีแรงบันดาลใจ ให้เกิดการเรียนรู้ตลอดการทำกิจกรรม รวมทั้งมีการบูรณาการเข้ากับสาระพระพุทธศาสนา และสาระภูมิศาสตร์ โดยเป็นส่วนหนึ่งของวิชาที่ผู้เรียนจะได้เรียนซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้อย่างรอบด้านและมีการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน จากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิจัยกรณีในสิ่งที่ผู้เรียน

ชื่นชอบและไม่ชื่นชอบรวมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาในการเรียนรู้ และยังสามารถสร้างความคิดรวบยอดเป็นองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานต่อกิจกรรมการเรียนรู้

2.2 ผู้เรียน (Student)

ผลการวิจัยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน จำนวน 8 คน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้ดี คือ การเรียนแบบใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน และฐานการเรียนรู้เป็นสิ่งกระตุ้นในการดำเนินกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดการแสวงหาความรู้ในฐานต่าง ๆ โดยเกมจะอยู่ภายใต้กติกาที่กำหนดในคู่มือ โดยกิจกรรมมีจุดมุ่งหมายของการเล่น มีการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนในแต่ละฐาน ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นและเกิดความสุขสนุกสนานตื่นเต้นและยังเป็นการฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น และยังเป็นการฝึกคุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ ได้ดี เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละ จนบางครั้งทำให้ผู้เรียนลืมไปเลยว่ากำลังเรียนอยู่ เพราะพฤติกรรมบางอย่างแสดงให้เห็นว่า ในขณะที่นักเรียนเรียนอยู่ก็สามารถเล่น ประกอบไปด้วยได้นั่นเองอีก ทั้งทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและจากการสังเกตผู้เรียนในการทำ “การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา” โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน เป็นการเรียนการสอนผ่านฐานกิจกรรมการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งจะเห็นได้ว่าเกิดความแตกต่างระหว่างการเรียนภายในชั้นเรียนและนอกห้องเรียนได้อย่างชัดเจนผู้วิจัยพบว่า ในเชิงพฤติกรรมนั้น ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระ ส่งผลให้เกิดรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และความสุขสนุกสนาน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ผู้เรียนได้มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนจากการสังเกตผู้เรียนตลอดการทำกิจกรรมซึ่งพบว่า ผู้เรียนเกิดความแตกต่างระหว่างการเรียนภายในชั้นเรียนที่เรียนตามปกติและชั้นเรียนที่มีการทำกิจกรรมเรียนอย่างชัดเจน ผู้วิจัยพบว่า ในเชิงพฤติกรรมนั้น ผู้เรียนเกิดความเป็นอิสระที่อยู่ที่จะได้ทำกิจกรรมตามฐานการเรียนรู้ในชั้นเรียนเพราะระหว่างเรียนผู้เรียนร่วมฐานกิจกรรมก็ได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายดีกว่าอยู่ในชั้นเรียนหรือเรียนแบบธรรมดา (เนื่องจากในตอนนี้เป็นเกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 จึงไม่สามารถพาผู้เรียนไปทำกิจกรรมยังสถานที่จริงได้ นโยบายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตากเขต 1) ส่งผลให้เกิดรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และความสุขสนุกสนาน โดยเริ่มตั้งแต่มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนอย่างมาก พร้อมทั้งจะรับรู้และเรียนรู้ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามฐานการเรียนรู้

นอกจากนี้ ผู้เรียนได้มีการจัดระเบียบในการจัดกลุ่มและนั่งเป็นกลุ่มเพื่อรับฟัง คำชี้แจงจากครูผู้สอน เมื่อนักเรียนรับฟังคำชี้แจงจากผู้สอนแล้วได้มีการจับฉลากเพื่อเลือกจุดหมายแรกของแต่ละกลุ่มที่จะไป โดยแต่ละกลุ่มสมาชิกทุกคนจะมีหน้าที่ของตนเอง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่ม

เพื่อทำหน้าที่ดูแลสมาชิกภายในกลุ่ม และประสานงานกับคุณครูผู้จัดกิจกรรมฐานเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งตอนแรกนักเรียนจะยังสับสนว่าการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร แต่มีเมื่อครูชี้แจง ข้อกำหนดต่าง ๆ แล้วนั้น นักเรียนเกิดความตื่นเต้นและมีความอยากเล่นกิจกรรมอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งแต่ละฐานที่นักเรียนได้ทำกิจกรรม นักเรียนจะได้ทดลองได้ปฏิบัติ ได้เรียนรู้และได้แสดงความเห็นจากข้อมูลที่เรียนรู้มาอย่างสนุกสนานและสร้างสรรค์

2.3 เนื้อหา (Content)

สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอน เป็นการเรียนการสอนผ่านฐานกิจกรรมการเรียนรู้เป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นพุทธศักราชปี 2551 ฉบับปรับปรุง ปี 2560 และมีการบูรณาการกับสาระพระพุทธศาสนาและภูมิศาสตร์อีกด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

2.4 สื่อการสอน (Instructional)

สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" จากการสังเกต พบว่า มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ VTR การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา จิ๊กซอผาสามเงา ตามกาลเวลา และแผนที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา ที่มีการนำเกมเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนได้สร้างจินตนาการเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมทางความคิดพร้อมกับเชิญวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาซึ่งเป็นข้าราชการบำนาญมาให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา มาให้ความรู้ด้านต่าง ๆ กับผู้เรียน และจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ วัดป่าพระสามเงา ซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ คือ ผาสามเงา และอนุสาวรีย์พระนางจามเทวีวงศ์ อยู่ภายในบริเวณพื้นที่ของวัด

เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายและยังส่งเสริมการทำงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามและเกิดเป็นผลงานของนักเรียนตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศที่เสมือนจริง สถานที่จริงที่ไม่สามารถรับรู้ผ่านหนังสือและห้องที่เป็นสี่เหลี่ยมเท่านั้น นำไปสู่การร่วมกันอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป โดยผู้เรียนเกิดอิสระในการเรียนรู้อการแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนในห้องเรียนเป็นอย่างมาก เช่น เมื่อครูผู้สอน

ถามนักเรียนเกี่ยวกับประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์ ผู้เรียนก็สามารถตอบอย่างชัดเจนเพราะได้เรียน และได้เห็นจากสถานที่จริง และได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ ในด้านการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ รวมทั้งกระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักวิธีการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและ ยั่งยืน

2.5 จัดการเรียนรู้(Learning management)

ผู้เรียนเกิดอิสระทางการเรียนรู้ และการเรียนการสอนที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในตำรา เรียนเท่านั้น นับว่าเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพ ผู้เรียนทุกคนได้สูงสุด เพื่อตอบโจทย์การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 โดยมีการนำเกมและสื่อต่าง ๆ เข้ามาขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ ในรูปแบบฐานการเรียนรู้ สามารถสร้างการเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอน และผู้เรียนไปพร้อมกันได้ และเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ให้มีศักยภาพการเรียนรู้ ที่ก้าวไกลสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการออกแบบและพัฒนาบรรยากาศในชั้นเรียน เกี่ยวกับพื้นที่ในอำเภอสามเงา ที่มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม และนักเรียนสามารถร่วมกิจกรรม ได้อย่างสนุกสนานและได้องค์ความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว

ดังนั้น กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การเรียนรู้ "การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึง ผาสามเงา" สามารถตอบโจทย์ Active leaning ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังจิตสำนึก ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความเอื้อกูลและแบ่งปัน มีความภูมิใจในความเป็นไทยอย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถดำรงได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกและมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนจัดกิจกรรม" การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางทางการเดินทัพ ของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" ผู้สอนยังเป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศ ในชั้นเรียนเป็นไปในรูปแบบที่ผู้เรียนต้องการได้ โดยบรรยากาศในชั้นเรียนยังต้องอาศัยองค์ประกอบ อื่น ๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอนเอง

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่อง พระนางจามเทวีวงศ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเทศบาล อำเภอสามเงา จังหวัดตาก โดยแบ่ง ออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านครูผู้สอน พบว่า ครูผู้ส่วนใหญ่มีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้รูปแบบเดิม ๆ และ ใช้ครูเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนรู้ และครูเองยังไม่มีเตรียมการสอนที่ดีเท่าที่ควร เพราะเวลา ส่วนใหญ่จะทำงานที่ได้รับมอบหมายงาน 4 ฝ่าย หรืองานพิเศษทำให้ครูผู้สอนขาดศักยภาพในการเตรียม

การสอนตามที่คุณเรียนต้องการและนอกจากนี้ครูผู้สอนที่สอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ทำให้ผู้สอนไม่มีความรู้มากพอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ที่ตนอยู่อาศัย ไม่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างเต็มศักยภาพ และจากที่ผู้วิจัยได้ทำการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น รู้จักรักและหวงแหนในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง

2. ด้านผู้เรียน เมื่อผู้เรียนได้ทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนเองมีความต้องการที่จะเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ มากยิ่งขึ้นและรูปแบบการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีการมุ่งเน้นไปที่รูปแบบการสอนแบบ Active learning ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การได้ลงมือปฏิบัติจริงได้เรียนรู้ในสถานที่จริง นอกจากนี้ผู้เรียนเข้าใจบริบทของรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และจะตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนมีความต้องการเป็นอย่างมากในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และวิชาประวัติศาสตร์ไทย ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ อยากรที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ทุกรูปแบบทั้งแบบท้องถิ่น ล้านนา สุโขทัย อยุธยา ชนบุรี และรัตนโกสินทร์ และเกิดความรักและหวงแหนในท้องถิ่นและบ้านเกิดของตนเอง พร้อมทั้งจะสืบทอด เผยแพร่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองต่อไป

3. ด้านเนื้อหา เนื้อหาส่วนใหญ่ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยนั้น ส่วนใหญ่จะใช้เนื้อหาตามหนังสือที่ทางโรงเรียนเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้ ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวยังไม่สามารถเข้าถึงประวัติศาสตร์ที่เป็นของชุมชนหรือของท้องถิ่นนั้น ได้อย่างลึกซึ้ง และด้านสื่อการสอนสำหรับสื่อการสอนที่ใช้ในการสอนประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะไม่มีสื่อการสอนที่หลากหลายโดยส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะใช้สื่อการสอนเช่น วีดิโอจากยูทูป Power Point ซึ่งยังไม่ตอบสนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสื่อการสอนที่นักเรียนต้องการคือสื่อการสอนที่มีชีวิต หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้เรียนรู้จากสถานที่จริงจากการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ จนนำไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภายใต้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" โดยมีการจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม ดังนี้ 1) การกำหนดหัวเรื่องที่ต้องการจะศึกษา 2) การรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้อง 3) การประเมินคุณค่าของหลักฐานที่ได้มา 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล 5) การเรียบเรียงหรือการนำเสนอข้อมูลและยังการจัดการจัดการเรียนรู้ออกแบบ Active Learning จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรม

การเรียนรู้ ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สถาพร พงษ์พิภูล, 2558)

ซึ่งในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้ภายใต้ "กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" โดยมีการจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้นตอนเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อเป็นการสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนเอง และยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนมีความต้องการที่อยากให้เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก

4. สื่อการสอน สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ "การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา" จากการสังเกต พบว่า มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ VTR การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา จิ๊กซอผาสามเงาตามกาลเวลา และแผนที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา ที่มีการนำเกมเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน และผู้เรียนได้สร้างจินตนาการเพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมทางความคิดพร้อมกับเชิญวิทยากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาซึ่งเป็นข้าราชการบำนาญมาให้ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา มาให้ความรู้ด้านต่าง ๆ กับผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ คือ วัดป่าพระสามเงา ซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ คือ ผาสามเงา และอนุสาวรีย์พระนางจามเทวีวงศ์ อยู่ภายในบริเวณพื้นที่ของวัด เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย และยังส่งเสริมการทำงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามและเกิดเป็นผลงานของนักเรียนตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศที่เสมือนจริง สถานที่จริงที่ไม่สามารถรับรู้ผ่านหนังสือและห้องที่เป็นสี่เหลี่ยมเท่านั้น นำไปสู่การร่วมกันอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป โดยผู้เรียนเกิดอิสระในการเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะแตกต่างจากการเรียนในห้องเรียนเป็นอย่างมาก เช่น เมื่อครูผู้สอนถามนักเรียนเกี่ยวกับประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์ ผู้เรียนก็สามารถตอบอย่างชัดเจนเพราะได้เรียนและได้เห็นจากสถานที่จริง และได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในด้านการเรียนรู้และการแสวงหาความรู้ รวมทั้งกระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักวิธีการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

5. จัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนเกิดอิสระทางการเรียนรู้ และการเรียนการสอนที่ไม่จำกัด อยู่แต่ในตำราเรียนเท่านั้น นับว่าเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนา ศักยภาพผู้เรียนทุกคนได้สูงสุด เพื่อตอบโจทย์การเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 โดยมีการนำเกมและ สื่อต่าง ๆ เข้ามาขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ ในรูปแบบฐานการเรียนรู้ สามารถสร้างการเรียนรู้ ระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนไปพร้อมกันได้ และเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนรู้ ให้มี ศักยภาพการเรียนรู้ที่ก้าวไกลสามารถพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการออกแบบและพัฒนา บรรยากาศในชั้นเรียนเกี่ยวกับพื้นที่ในอำเภอสามเภา ที่มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรม และ นักเรียนสามารถร่วมกิจกรรมได้อย่างสนุกสนานและได้อรรถรสความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน โดยผู้วิจัยสรุป เป็นข้อเสนอแนะ ในการนำเสนอผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรศึกษาบริบทของพื้นที่และแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ในจังหวัดตาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจประวัติความเป็นมา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองอย่างถ่องแท้ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลงเหลืออยู่

1.2 ควรปรับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเกมที่สอดคล้องกับผู้เรียนและในส่วนของฐาน ต่าง ๆ ควรมีหลายชุดเพื่อให้เกิดความหลากหลายของกิจกรรม

1.3 ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการหลากหลายกลุ่มสาระเพื่อให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติชิ้นงาน และสามารถประเมินผลได้หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.4 ควรจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่หลากหลายในจังหวัดตาก ที่เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงการเดินทางไปยัง สถานที่ต่าง ๆ นอกโรงเรียนเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการได้พูดคุยการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ หรือ แม้กระทั่งได้สังเกตการทำงานร่วมกัน ของนักเรียนในชั้นเรียนอย่างใกล้ชิด

1.5 ควรนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับผู้เรียนในบริบท อื่น ๆ รู้กลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน

1.6 ควรนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนได้ปฏิบัติขณะเรียนรู้ ในรูปแบบขั้นตอนการทำงานของนักประวัติศาสตร์ไปใช้ ที่เป็นกระบวนการสืบสวนทางประวัติศาสตร์ เริ่มตั้งแต่การอ่าน การค้นคว้าการสืบค้น การรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความข้อมูลสารสนเทศจากข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ไปจนถึงการสรุปและสร้างการอธิบายถึงองค์ความรู้โดยอาศัยข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ และจัดสรรเวลาเพื่อได้แนะนำผู้เรียนเพิ่มเติมในการเรียนเรื่องวิธีการศึกษาโดยเฉพาะการคิดทางประวัติศาสตร์และการนำเสนอข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ เบื้องต้นตามประเด็นหรือเรื่องที่จะศึกษาแก่ผู้เรียนก่อนและแนะนำแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์แก่ผู้เรียนเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนได้ศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยตนเองต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปต่อไป

2.1 ควรศึกษาและพัฒนานวัตกรรมในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21

2.2 ควรมีการวางแผนหรือเตรียมการในกรณีที่ผู้เรียนไม่ได้ศึกษาเนื้อหามาก่อนล่วงหน้า

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนระหว่างห้องเรียนที่เรียนในชั้นเดียวกันที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

2.4 ควรมีการวิจัยที่เน้นการศึกษาวิถิตและกระบวนการคิด โดยการกำหนดตัวชี้วัดด้านพฤติกรรมการคิดของผู้เรียนให้ชัดเจน

2.5 ควรมีการศึกษาและเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในบริบทที่แตกต่างกันเชิงพื้นที่ในจังหวัดตาก และจังหวัดใกล้เคียง

2.6 ควรมีการวิจัยและติดตามผลกับผู้เรียน ว่าผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านความรู้สึกรู้สึก และด้านทักษะการคิด เจตคติ

2.7 ควรมีการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา รวมทั้งอาจจำแนกตามบริบทของสังคมและชุมชนที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2544). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: ศุภสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). กลวิธีการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีเรียน. กรุงเทพฯ: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พรอมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชุติมา มั่นเหมาะ. (2562). การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทิตินา เขมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2555). ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วศิน ปัญญาวุฒตระกูล. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิธีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. พิษณุโลก: รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2561). สถานที่ท่องเที่ยว - จังหวัดตาก. ตาก: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์เปอร์เรชั่น.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยนครพนม

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ตารางแสดงเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. แบบสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาด้านตำนาน ความเชื่อเรื่องเล่า และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ในเขตผาสามเงา
3. แบบสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์
4. แบบสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน
5. แบบประเมินการสังเกต
6. แบบคำถามในการสนทนากลุ่ม

ตารางแสดงเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

นักเรียน เรียนระดับ ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 5	เกณฑ์ที่ 1 นักเรียน ในโรงเรียน ชุมชน ชลประทาน รังสรรค์	เกณฑ์ที่ 2 นักเรียน อยู่ในความ รับผิดชอบ ของครูผู้สอน	เกณฑ์ที่ 3 นักเรียนมีเวลา เหมาะสมกับ การเข้าร่วม กิจกรรม	เกณฑ์ที่ 4 นักเรียนที่มี ความสนใจ ในการเข้าร่วม กิจกรรม	เกณฑ์ที่ 5 นักเรียน ที่เรียนวิชา ประวัติศาสตร์
นักเรียน ป.5/1	✓	✓	✓	✓	✓

**แบบสัมภาษณ์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมา
ด้านตำนาน นิทาน ความเชื่อ เรื่องเล่า และการตั้งถิ่นฐานของชุมชน
ในเขตผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตาก**

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนด้านตำนาน นิทาน ความเชื่อ เรื่องเล่าของชุมชน และการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในเขตผาสามเงา อำเภอสามเงา จังหวัดตากเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทางของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน อำเภอสามเงา จังหวัดตาก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านในเขตตำบลสามเงา เจ้าอาวาสวัดป่าพระสามเงา ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอำเภอสามเงามีความเป็นมาอย่างไร และประกอบด้วยเรื่องอะไรบ้าง

.....

ข้อที่ 2 แหล่งเรียนรู้ในผาสามเงา มีประวัติความเป็นมาอย่างไร

.....

ข้อที่ 3 สภาพของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน ในประเด็นด้านการตั้งชุมชนอำเภอสามเงา มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

.....

ข้อที่ 4 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอำเภอสามเงา มีความสัมพันธ์กับอาทิเช่น นิทาน ตำนานเรื่องเล่า คติชน ภูมิปัญญา และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างไร

.....

แบบสัมภาษณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ และสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนใน ปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ บนฐานชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ และ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้น ประถมศึกษา โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 ประสบการณ์เรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....
.....

ข้อที่ 2 แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....
.....

ข้อที่ 3 พฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียนต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร

.....
.....

ข้อที่ 4 แนวคิดในการส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนรักท้องถิ่นเป็นอย่างไร

.....
.....

แบบสัมภาษณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้การสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาองค์ความรู้ด้านทัศนคติ ความคิดเห็น ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนฐานชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

ข้อที่ 1 มีทัศนคติอย่างไรกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

.....
.....

ข้อที่ 2 รู้สึกอย่างไรบ้างกับการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

.....
.....

ข้อที่ 3 พบปัญหาในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ภายในห้องเรียนอย่างไรบ้าง

.....
.....

ข้อที่ 4 สิ่งที่คาดหวังต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์

.....
.....

แบบประเมินการสังเกต

กรอบการสังเกต	รายการที่สังเกต	ผลการสังเกต
1. กิจกรรม	มีการฝึกปฏิบัติในกิจกรรม การเรียนการสอน ครูผู้สอนสังเกต จากการมอบหมายงาน	
2. วิธีการทำกิจกรรม	- มีเทคนิควิธีการสอนที่เน้น กระบวนการคิด การใช้เหตุผล - คิดวิเคราะห์	
3. บรรยากาศการทำกิจกรรม	- สภาพการเรียนการสอน - ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน การโต้ตอบ ชักถาม การแสดง ความคิด	
4. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน	- รอยยิ้ม - ความสนใจของผู้เรียน - ความกระตือรือร้น	
5. บุคลิกท่าทาง	- บุคลิกท่าทางของวิทยากร - บุคลิกท่าทางของผู้เรียน	
6. ภาพรวมของกิจกรรม	ตามบริบทและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	

หลักจากที่ผู้ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้และสร้างชุดคู่มือ แบบบันทึกกิจกรรมแล้วนั้น ผู้วิจัยยังได้ทำการวัดและประเมินผลผู้เรียนผ่านเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างไว้ ดังนี้

1. แบบประเมินการสังเกตเดี่ยว

กรอบการสังเกต	รายการ	ผลการสังเกต
1. กิจกรรม	มีการฝึกปฏิบัติในกิจกรรม การเรียนการสอน ครูผู้สอนสังเกต จากการมอบหมายงาน	
2. วิธีการทำกิจกรรม	- มีเทคนิควิธีการสอนที่เน้น กระบวนการคิด การใช้เหตุผล - คิดวิเคราะห์	
3. บรรยากาศการทำกิจกรรม	- สภาพการเรียนการสอน - ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน การโต้ตอบ ชักถาม การแสดง ความคิด	
4. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน	- รอยยิ้ม - ความสนใจของผู้เรียน - ความกระตือรือร้น	
5. บุคลิกท่าทาง	- บุคลิกท่าทางของวิทยากร - บุคลิกท่าทางของผู้เรียน	
6. ภาพรวมของกิจกรรม	ตามบริบทและเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น	

2. แบบประเมินการสังเกตกลุ่ม

ชื่อกลุ่ม.....

พฤติกรรม	มีน้อย			มีเสมอ		
	1	2	3	1	2	3
1. การเข้าร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็น						
2. การเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดี						
3. การสนับสนุนและคอยช่วยเหลือกัน						
4. การตอบสนองต่อกิจกรรม						
5. ความรับผิดชอบต่อผลงานที่เกิดขึ้น						
6. ความกระตือรือร้นของกลุ่ม						
7. การตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ						
8. การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ						
9. การใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและตรงเวลา						
10. ผลงานของกลุ่มที่มีคุณภาพ						

3. แบบคำถามในการสนทนากลุ่ม

แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

"การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา"

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อนามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....วัน/เดือน/ปี.....เวลา.....

ชื่อกลุ่ม.....ชั้น.....เลขที่.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด: เป็นการศึกษาทัศนคติ ความคิดเห็น ภายหลังจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงา เพื่อนำมาสรุปผลการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้เรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนชลประทานรังสรรค์ ประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 มีความรู้สึกอย่างไรต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านเส้นทางการเดินทัพของพระนางจามเทวีวงศ์ถึงผาสามเงาอย่างไร

.....

ข้อ 2 เปรียบเทียบการเรียนรู้ภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีข้อแตกต่างอย่างไร

.....

ข้อ 3 นักเรียนพบปัญหาในการทำกิจกรรมอย่างไรบ้าง

.....

ข้อที่ 4 มีความคิดอย่างไรกับการเรียนประวัติศาสตร์บ้าง หลักจากที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้จบลง

.....

ข้อที่ 5 นักเรียนมีวิธีการต่อยอดองค์ความรู้ของตนเองอย่างไรบ้าง หลักจากจบกิจกรรมการเรียนรู้

.....